VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: mezinárodní obchod

Možnosti spolupráce České republiky a Republiky Srbsko

(bakalářská práce)

Autor: Zuzana Šejtková

Vedoucí práce: Ing. Zdeněk Lukáš, PhD.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne …… ……

podpis studenta

1. Obsah

1. OBSAH ..... - 3 -

2. SEZNAM TABULEK ..... - 4 -

3. ÚVOD ..... - 5 -

4. VÝVOJ VZTAHŮ V OBDOBÍ PŘED VZNIKEM SAMOSTATNÉ REPUBLIKY SRBSKO ..... - 6 -

4.1. MALÁ DOHODA ..... - 6 -

4.2. SPOLEČNÁ POLITIKA ČESKOSLOVENSKA A JUGOSLÁVIE ..... - 7 -

4.3. INTEGRAČNÍ POKUSY VE STŘEDNÍ EVROPĚ ..... - 9 -

4.4. SNAHA O INSTITUCIONÁLNÍ ZABEZPEČENÍ ..... - 10 -

4.5. HOSPODÁŘSKÉ VZTAHY ČESKOSLOVENSKA A JUGOSLÁVIE ..... - 13 -

4.6. ZÁNIK MALÉ DOHODY ..... - 17 -

4.7. POVÁLEČNÝ VÝVOJ ..... - 18 -

4.7.1. Bilaterální smlouvy ..... - 19 -

4.8. SHRNUTÍ ..... - 20 -

5. POSTAVENÍ SRBSKA DNES A JEHO VZTAHY S ČESKOU REPUBLIKOU ..... - 23 -

5.1. POLITICKÁ SITUACE ..... - 24 -

5.2. EKONOMICKÁ SITUACE ..... - 24 -

5.3. ZAHRANIČNÍ OBCHOD ..... - 26 -

5.4. POLITICKÁ, OBCHODNÍ A EKONOMICKÁ SPOLUPRÁCE S ČR ..... - 27 -

5.4.2. Bilance vzájemné obchodní výměny ..... - 28 -

5.4.3. Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Srbsku ..... - 30 -

5.4.4. Uplatnění českých firem v Srbsku ..... - 35 -

5.5. SHRNUTÍ ..... - 39 -

6. ZÁVĚR ..... - 41 -

7. ZDROJE ..... - 42 -

2. Seznam tabulek

TABULKA 1 OBCHODNÍ BILANCE 2001 - 2006 (V MLD. USD) ..... - 27 -
TABULKA 2 ZAHRANIČNÍ OBCHOD ČESKÁ REPUBLIKA - SRBSKO 1993 - 2006 (V TIS. USD) ..... - 29 -
TABULKA 3 VÝVOZ DLE TŘÍD SITC 2006 - 2007 ..... - 30 -

3. Úvod

S ohledem na historické vazby mezi Českou republikou a Republikou Srbsko, resp. mezi Československem a Jugoslávií jsem se rozhodla věnovat se ve své bakalářské práci otázce, jak moc jsou obchodní vztahy České republiky a Republiky Srbsko založeny na aktivní diplomacii, respektive na vzájemných historických politických vazbách. Na základě své zkušenosti se domnívám a cílem této práce je tuto domněnku prokázat, že obchodní a ekonomická spolupráce České republiky a Republiky Srbsko je postavena na silném potenciálu vzájemných vztahů, které se historicky prolínají v oblasti politické, hospodářské i kulturní[1] a na historické slovanské vzájemnosti.

K tomuto názoru mě přivedla hlavně osobní zkušenost několikaletého pobytu v někdejší Jugoslávii (1996 – 1999) a četné obchodní kontakty se srbskými firmami, založené především na přátelském vztahu k Čechům a na sympatiích k Česku obecně.

Pro demonstraci mého tvrzení použiji model Malé dohody, v níž dosáhly vztahy tehdejšího Československa a tehdejší Jugoslávie svého vrcholu. „Byť ve smluvní oblasti byla uzavřena celá řada dohod, vrcholem mezinárodních vztahů mezi Československem a Jugoslávií je Malá Dohoda.“[2] Vzniklá jako ryze politicko-strategický akt, vynucený tehdejší mezinárodně-politickou situací, stala se Malá dohoda platformou pro hospodářskou spolupráci a základem bilaterálních vztahů na další desítky let.

Ve druhé části své práce bych se pokusila ukázat možnosti spolupráce mezi Českou republikou a Republikou Srbsko dnes, neboť se domnívám, že dnes vzájemné vztahy zažívají skutečnou renesanci. Nejen v souvislosti s demokratickým vývojem Srbska a Černé hory po pádu Miločevićova režimu a se snahou ČR napomoci demokratizaci země, ale také v souvislosti s narůstající ekonomickou výměnou mezi těmito zeměmi. Jako paralelu návaznosti ekonomické spolupráce na mezinárodně-politickou angažovanost v rámci Malé dohody vidím Exportní strategii České republiky pro období 2006 – 2010, v níž je Srbsko jednou z prioritních zemí, neboť Strategie se snaží rozvíjet ekonomickou spolupráci státní podporou. Zároveň je Strategie jakýmsi návodem pro české podnikatelské subjekty pro uplatnění v Srbsku.

[1] *Strategie prosazování obchodně-ekonomických zájmů České republiky v Srbsku*, s. 2.
[2] Rozhovor s doc. Ing. Juditou Šťouračovou, CSc.

4. Vývoj vztahů v období před vznikem samostatné Republiky Srbsko

4.1. Malá Dohoda

Uskupení Československa, Rumunska a Jugoslávie vzniklo především jako obrana proti maďarským pokusům o zachování vedoucí role v regionu. Úzká spolupráce Rumunů, Jugoslávců a Slováků (jako zástupců Československa) byla po první světové válce logickým pokračováním toho, co vzniklo v budapešťském sněmu v letech 1905 a 1906. Tato spolupráce byla předzvěstí vývoje vztahů těchto tří států v budoucnosti. Když se jugoslávský premiér M. Pašić, rumunský ministr Take Jonescu a dr. Beneš dohodli na vytvoření Malé dohody, nebyla to umělá diplomatická konstrukce, ale oficiální zformulování historických faktů a spolupráce.[3] Malou dohodou nazval tento spojenecký svazek budapešťský list „Pesti Hírlap" v roce 1920 a navzdory tomu, že to bylo označení jízlivé, se toto označení ujalo.[4]

Malá dohoda sice nebyla osou mezinárodního dění a nikdy na to neaspirovala, ale stala se aktivním činitelem evropské politiky. Po celou dobu své existence se Malá dohoda snažila hrát stabilizační politickou a ekonomickou roli. Chtěla pokračovat v politice dohodových velmocí z doby první světové války a snažila se sladit vlastní zájmy se zájmy těchto velmocí, o které se v budoucnu budou moct opřít.

Malá dohoda se nesoustředila jen na politické problémy, ať již vnitřní politiku jednotlivých zemí, nebo na mezinárodní úlohu dohody. Hospodářské aspekty Malé dohody jsou klíčové pro pochopení dlouhodobého vývoje a těch etap meziválečného období, kdy se hospodářské faktory staly prvořadým politickým faktorem (světová hospodářská krize a druhá polovina 30. let).[5] Jugoslávie a Rumunsko byly zemědělskými státy. Československo bylo zemědělské jen asi z 40%, ale organizace, pokrok a politická důležitost této skupiny obyvatelstva zabezpečovaly této skupině významné postavení ve státní správě, kde se jí podařilo udržet si relativně stabilní většinu. Zejména v letech 1921-23 se stala spolupráce na základě zemědělských vazeb jedním z hlavních faktorů spolupráce v rámci dohody a později i v rámci hospodářských vazeb na sousední státy (Polsko, Bulharsko, Maďarsko).[6]

---

[3] Hodža, Milan: *Federácia v strednej Európe a iné štúdie*, Londýn 1942, s. 30.
[4] Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1919-1938*, Praha 2000, s. 14-38.
[5] Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1919-1938*, Praha 2000, s. 14-38.
[6] Hodža, Milan: *Federácia v strednej Európe a iné štúdie*, Londýn 1942, s. 35.

Malá dohoda byla nejen politickým, ale i vojenským svazkem. Její štáby se připravovaly na eventuality politické i vojenské. Vypracovávaly operační plány, jež objasňují záměry tehdejší politické reprezentace.

Postavení jednotlivých členů v rámci Malé dohody nebylo vždy stejné a vyvíjelo se během celé existence dohody. Na počátku bylo vůdčí silou Malé dohody Československo (zejména Slovensko). V průběhu vývoje vliv Československa uvnitř dohody klesal, zejména kvůli potížím československé ekonomiky a kvůli postupnému rozcházení zahraničněpolitických zájmů jednotlivých členů.[7]

4.2. Společná politika Československa a Jugoslávie

Prvním krokem společné politiky, respektive prvním vyjádřením československo-jugoslávské „sounáležitosti" byl projekt koridoru mezi Československem a Jugoslávií, který předneslo Československo na konferenci v Paříži. Návrh nezískal u Jugoslávců jednoznačnou podporu. Zařadili ho sice do memoranda pro pařížskou konferenci, ale stavěli se k němu skepticky. Nevoli vzbudil i návrh na zmezinárodnění tratě Brat-Rijeka. Přesto Beneš návrh radě deseti přednesl a označil ho za předpoklad úzkých styků Československa s Jugoslávií a hráz oddělující Němce od Maďarů.[8] Návrh byl radou zamítnut. Myšlenka koridoru znovu ožila na jaře roku 1919 při vojenském postupu proti Maďarsku. Na československé straně myšlenku koridoru podpořili i hospodářské kruhy, velení jugoslávské armády dokonce doporučovalo zřízení koridoru cestou fait accompli.[9] K tomuto obratu v postoji Jugoslávie přispěla rumunská okupace Maďarska. Postup Rumunských vojsk vedl jak československé, tak jugoslávské kruhy k prohloubení spolupráce. I když si obě strany uvědomovaly nereálnost prosazovaného koridoru, projevovaly si tímto sympatie na mezinárodním poli (př. Benešovo parlamentní vystoupení, kde zdůraznil přátelské svazky s Jugoslávií).[10] Již v prosinci 1919 poslal jugoslávský ministr obrany generál Hadžić do Prahy návrh vojenské konvence, který československá vláda v zásadě schválila.[11] V tom samém měsíci začaly porady zástupců Rumunska, Jugoslávie a Československa na vytvoření obranného svazku.

---

[7] Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1919-1938,* Praha 2000, s. 50.
[8] Boj o směr vývoje, I, dok. č. 40, s. 65; In Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1919-1938,* Praha 2000, s. 52.
[9] AMZV, Pařížský archiv, kart. 87, čj. 10610, dále: tamtéž, Telegramy odeslané 1919, č. 1337 z 9. 6. 1919; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1919-1938,* Praha 2000, s. 56.
[10] Výklad Eduarda Beneše z 30. 9. 1919; In: Eduard Beneš: *Problémy nové Evropy*, c.d., s. 54 a d. In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1919-1938,* Praha 2000, s. 70.
[11] AMZV, Politické zprávy, Bukurešť 1919, č. 138; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1919-1938,* Praha 2000, s. 75.

Podpora Maďarska ze strany Velké Británie a hlavně Francie byla pro Československo a Jugoslávii vážná. Beneš navrhoval jugoslávské vládě, aby spojenecká smlouva vstoupila v platnost ihned, přestože její znění nebylo ještě schváleno. Bělehrad souhlasil a smlouva byla 14. srpna 1920 podepsána.[12] Československé vládní kruhy podporovaly zejména kulturní přátelské styky s Jugoslávií. Hlavní roli v tomto směru sehrála československo-jugoslávská liga. Její ustavující výbor vznikl v únoru 1921 za účasti prominentních osobností československého politického a kulturního života.

I restaurační pokus císaře Karla v březnu 1921 zavdal k další spolupráci. Ministerstvo zahraničních věcí ČSR navrhlo bělehradské vládě společný postup, přičemž se počítalo s kombinací politického a vojenského nátlaku. Československí a jugoslávští zástupci v Budapešti provedli společnou demarši u maďarské vlády a obrátili se na konferenci velvyslanců v Paříži, aby schválila jejich stanoviska a postup. V souvislosti s tímto postupem přesvědčovalo Československo jugoslávskou vládu, že je potřeba doplnit politickou konvenci konvencí vojenskou. Jugoslávská vláda odpověděla, že v případě nebezpečí pokládá vojenskou konvenci za závaznou, ačkoli ještě nebyla formálně podepsána. Těžkopádnost bělehradské vojenské mašinérie a skeptický postoj jugoslávské vlády k významu politických vztahů s ČSR vedly k odkládání podpisu. Váhavý postoj vedl ČSR k tomu, že se začalo vojensky orientovat na Rumunsko, s nímž podepsalo vojenskou konvenci 2. července 1921.[13] Tento vývoj událostí přiměl jugoslávskou vládu k podpisu vojenské konvence s ČSR 31. července 1921.[14] Při druhém restauračním pokusu excísaře Karla už byl postup Prahy, Bělehradu a Bukurešti jednotný. Po celou dobu hrála Praha úloha iniciátora programu i taktického postupu.[15]

Společný postup navrhl Beneš i na janovskou konferenci. Doporučil uspořádat poradu expertů pro hospodářské a finanční otázky. Přípravu na janovskou konferenci spojoval s rozvíjením malodohodových styků, zejména s Jugoslávií. Vybízel k obnovení paktu a k formulaci opravdové a definitivní aliance mezi oběma státy.[16] Na schůzce ministrů zahraničních věcí byla dohodnuta změna dosavadní spojenecké smlouvy ve všeobecnou spojeneckou smlouvu rázu širšího a delšího trvání.[17] Oba státy se zavázaly vzájemnou podporou v politických a diplomatických akcích. Spolupráce se měla rozšířit i na hospodářské

[12] Alena Gajanová: *ČSR a středoevropská politika velmocí 1918-1938*. Praha Academia 1976, s. 43.
[13] Cirkulární telegram E. Beneše z 5. 7. 1921. AMZV, Telegramy odeslané 1921, č. 5803-5810. In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 80.
[14] Sborník zahraniční politiky, roč. 1921, s. 303, In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 86.
[15] Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 26.
[16] AMZV, Telegramy odeslané 1922; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 33.
[17] AMZV, Politické zprávy, Bělehrad 1922; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 57.

otázky. Smlouva byla podepsána po pražské konferenci Malé dohody 30. srpna 1922. Obě strany se zavázaly k úzké hospodářské spolupráci a k společnému postupu v mezinárodní politice, která by zajistila jejich bezpečnost. Benešovy návrhy na rozšíření smlouvy na všechny společně podepsané smlouvy a na zbavení protimaďarského ostnu smlouvy ale přijaty nebyly. Platnost smlouvy byla stanovena na pět let. Zdrženlivost jugoslávské strany byla patrně způsobena kritickými hlasy z Bělehradu, které vyčítaly Benešovy, že přebírá vedení Malé dohody do svých rukou a využívá je k československým zájmům. Československé vládní kruhy přesto všemožně usilovaly o rozvíjení přátelských vztahů s Jugoslávií. Podporovaly činnost Československo-jugoslávské ligy, v prosinci 1922 byla založena její sesterská organizace Jugoslávsko-československá liga, zájem se projevoval i v československém tisku (zvláště list „Československá republika“, „Prager Presse“, „Národní listy“ a „Národní politika“).[18] Významná byla i péče o jugoslávské studenty v ČSR. Živé byly i styky mezi československou obcí legionářskou a analogickými organizacemi v Jugoslávii. Také kulturní a vědecké styky nacházely značnou podporu. Agrárníci rozvíjeli styky prostřednictvím Zelené internacionály.

Rozruch vyvolaný zprávami o maďarských válečných přípravách přiměl jugoslávské vojenské kruhy žádat od ČSR dodávky zbrojního materiálu. Tato situace přispěla ke sjednání nové vojenské konvence v září 1923.[19]

4.3. Integrační pokusy ve střední Evropě

Počátkem roku 1929 přešla iniciativa na partnery ČSR v Malé dohodě. Jugoslávská delegace navrhla, aby byla zahájena cílevědomá výstavba hospodářských vztahů uvnitř Malé dohody. Cílem první etapy měla být normalizace obchodně-politických vztahů. Druhá etapa měla být přechodem k hlubší spolupráci. Hlavním úkolem bylo zavést preferenční systém a spolupráci v podunajské dopravě. Ve třetí fázi měly být do malodohodové spolupráce začleněny i další podunajské státy pomocí mírových smluv. Postoj československé vlády byl odmítavý. Návrh byl přednesen S. Sečerovem na bukurešťské poradě expertů v únoru 1929. Jugoslávské požadavky, přednesené na poradě expertů, opakovaly požadavky, vznášené na bilaterálních jednáních. Českoslovenští představitelé je odkazovali na pořad malodohodových setkání. Jugoslávský návrh nakonec neprošel. Jugoslávská delegace neprosadila své požadavky ani na malodohodovém fóru. Pro československé agrárníky byly jugoslávské

[18] Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 45.
[19] AMZV, Telegramy odeslané 1923, č. 1210; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 82.

požadavky nepřijatelné. Československé protinávrhy neřešily podstatu věci. Pokračování debat proto nemělo smysl.

Radikální zhoršení hospodářské situace agrárních zemí ve střední a jihovýchodní Evropě vedly k vytvoření bloku agrárních zemí, jehož politické důsledky vedly k oslabování jednoty Malé dohody. Agrární blok ohrožoval dosavadní politickou konfiguraci ve střední a jihovýchodní Evropě tím, že sbližoval Jugoslávii a Rumunsko s Polskem a Maďarskem. Hrozilo nebezpečí, že se ČSR dostala do izolace. Lékem na tyto problémy měla být hospodářská reorganizace, navržená E. Benešem na konferenci v r. 1930. „Nejprve by se dohodla Jugoslávie s Rumunskem a pak oba tyto státy zemědělské s RČS jako se státem průmyslově-zemědělským. Tím by Malá dohoda nutila Maďarsko, Rakousko i některé státy balkánské, aby postupovaly hospodářsky obdobně a na konec politicky nestavěly se proti malodohodovému systému ve střední Evropě.“[20] Tato reorganizace však nezabránila ani pokračování činnosti agrárního bloku, ani oslabování soudržnosti Malé dohody. Mnohem vlivnější byly hospodářské faktory, spojující agrární země střední a jihovýchodní Evropy do jednotného šiku, zvláště když ČSR nenacházela účinné prostředky, jak tomuto trendu čelit.

Československé hospodářské kruhy zahájily po nástupu krize důraznou soběstačnou politiku především v agrární oblasti.[21] Byla zavedena ochranářská opatření. Nespokojenost Rumunska a Jugoslávie se záhy projevila. Jugoslávské hospodářské kruhy si stěžovaly, že československé úřady uvalují na jejich zemědělské výrobky vysoká cla, ale že ČSR žádá výhody pro své průmyslové zboží. Dále si Jugoslávie stěžovala na pasivitu obchodní a platební bilance a na to, že se československé finanční kruhy nechtějí v Jugoslávii angažovat.[22] Tehdejší jugoslávský ministr zemědělství Otto Frangeš dokonce prohlásil, že politické a vojenské spojenectví Jugoslávie a ČSR nemá duši, neboť mu chybí hospodářská základna. Žádala, aby ČSR poskytla Jugoslávii na zemědělské výrobky preference a podotkl, že pouze ústupky tohoto typu mohou zabránit gravitaci jugoslávského obchodu k Německu.[23]

4.4. Snaha o institucionální zabezpečení

Součinnost agrárních států střední a jihovýchodní Evropy se projevila vznikem agrárního bloku. Československo se však octlo v rámci agrárního bloku v izolaci, když

[20] AMZV, Telegramy odeslané 1930, č. 320-338/30; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 64.
[21] Vlastislav Lacina: *Krize československého zemědělství 1928-1934*; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 64.
[22] AMZV, PZ Bělehrad 1930, In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 55.
[23] AMZV, PZ Bělehrad 1930; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 91.

odmítlo preferenční cla. Na zasedání agrárního bloku v listopadu 1930 již nebyla ČSR přizvána. Toto rozhodnutí oznámil Československu jugoslávský ministr obchodu Juraj Demetrović. Výslovně prohlásil, že ČSR neprojevuje o společný postup agrárních států zájem a že vystupuje proti zájmům Jugoslávie. Demetrović však navrhl, aby se mezi ČSR a Jugoslávií začalo jednat o obchodní smlouvě o dalších hospodářských otázkách.[24] Tato nabídka svědčila o tom, že jugoslávské vládní kruhy hodlají z izolace ČSR v rámci agrárního bloku těžit. Československá delegace na konferenci agrárních států a evropských průmyslových států v únoru 1931 v Paříži byla zmocněna prohlásit, že s preferenčním režimem souhlasí za podmínky, že se bude vztahovat jen na sjednané kontingenty, a nedotkne se československých agrárních cel a že ČSR dostane preferenční cla na výrobky, které ji zajímají.[25] Bylo zřejmé, že si je ČSR vědoma neudržitelnosti situace. Její politické zájmy ji vedly ke snaze o dohodu s malodohodovými partnery. Institucionální zabezpečení

Když se 21. března 1931 objevila zpráva o projektované celní unii mezi Německem a Rakouskem, šokovalo to celou Evropu. Zprávy československých vyslanců v Bukurešti a v Bělehradě však svědčily o tom, že partneři ČSR se nehodlali přespříliš angažovat. Na rozdíl od Beneše v ní neviděli hrozbu. Navíc doufali, že případná rakousko-německá celní unie jim přinese hospodářské výhody. Zdá se, že okázalá distance malodohodových partnerů ČSR od radikálního politického postoje měla i další poslání – přimět ČSR k větší ústupnosti v otázkách hospodářských.[26] Aby Beneš získal podporu malodohodových partnerů, referoval na konferenci Malé dohody v květnu 1931 o hospodářských plánech, které projednával s A. Briandem. Zejména Jugoslávie žádala, aby byl bezodkladně usnesen princip zemědělských preferencí a ihned se přešlo ke konkrétnímu jednání s jednotlivými státy.[27] Výsledek jednání byl Benešovým úspěchem – získal podporu malodohodových partnerů, aby mohl v radě Společnosti národů proti německo-rakouské celní unii důrazně vystupovat. Německo muselo ustoupit a Malá dohoda demonstrovala svou soudržnost.

V souvislosti s postupem proti rakousko-německé celní unii a proti přiznání rovnoprávnosti ve zbrojení poraženým státům, včetně Maďarska, Bulharska a Rakouska vyložil E. Beneš na konferenci Malé dohody v Bělehradě v prosinci 1932 svou představu o posílení soudržnosti Malé dohody. „Navrhuje zřízení permanentních orgánů podle analogie Společnosti národů: byla by to v první řadě rada Malé dohody, jež by měla svůj statut,

[24] AMZV, IV. sekce, kart.461; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 73.
[25] AMZV, IV. sekce, kart.20889; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 75.
[26] Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 76.
[27] AMZV, Telegramy odeslané 1931, č. 322-341/31; In:Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 76.

fungovala jako permanentní instituce složená ze zahraničních ministrů a representovala trvalost alianční skupiny Malé dohody. Trvalým orgánem výkonným by byl sekretariát, který by shromažďoval materiál pro radu, připravoval její usnesení a byl jejím administrativním orgánem; zvláště by také sbíral informace o mezinárodní situaci a připravoval ekonomickou spolupráci.“[28]

Beneš připravil návrh Organizačního paktu Malé dohody v lednu 1933. Dohoda o jeho schválení byla dosažena na schůzi ministrů zahraničí v Ženevě 14. - 16. února 1933. V Paktu bylo zdůrazněno, že skupina malodohodových států vytvoří vyšší mezinárodní jednotku. Stálá rada Malé dohody byla určena jako řídící orgán společné politiky tří států. Dohoda poskytovala všem státům jistotu, že žádný z ostatních členů neuzavře se třetím státem smlouvu bez souhlasu ostatních partnerů. Reorganizace Malé dohody vyvolala živou reakci v Evropě a měla svůj ekonomický i vojenský aspekt.

Další pokus o nové upevnění Malé dohody se začal rýsovat z iniciativy E. Beneše koncem r. 1932. Návrh na zřízení komise pro dunajskou plavbu a pro spolupráci cedulových bank dal základ myšlence Hospodářské rady Malé dohody, která byla vtělena do 7. článku Organizačního paktu, schváleného 16. února 1933. Posláním této rady byla koordinace hospodářské součinnosti malodohodových států mezi sebou a navenek. Navíc stálý výbor projednával hospodářské smlouvy, které měly politickou závažnost. Konkrétní výsledky činnosti rady závisely především na československé straně. Rumunské a hlavně jugoslávské vládní kruhy spíše čekaly na československé návrhy.[29] Zde však měly převahu agrárnické kruhy, které myšlenku hospodářské integrace zásadně odmítaly. Jádrem prvního jednání hospodářské rady v lednu 1933 byla otázka výměny zboží. Obchodní styky mezi ČSR a Jugoslávií klesaly rychleji než celkový československý obchod. Krize nastoupila v roce 1931, nejvýraznější sestup se projevil v letech 1932-1933. Pokles dovozu byl pomalejší než pokles vývozu. Československo dováželo především zemědělské výrobky, kde šlo o několik stálých položek (tabák, vepři nad 160 kg, pšenice a krmná kukuřice…). Československý vývoz do Jugoslávie se skládal především ze spotřebních výrobků. Hlavní položkou bylo textilní zboží. Polotovary však postupně zatlačily do pozadí vývoz hotových výrobků. Vyspělý československý textilní průmysl se tak stával dodavatelem polotovarů pro jugoslávské textilní továrny. Za tohoto stavu bylo těžké předložit hospodářské radě na jejím prvním zasedání konkrétní návrhy, které by uspokojily všechny strany. Československá vláda schválila plán obratu na rok 1934. Plán byl výsledkem extrapolace dosavadního vývoje a úředního

[28] AMZV, PZ Bělehrad 1932, š. 189; In:Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 93.
[29] Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 93

optimismu. Bylo to maximum toho, co mohlo ČSR malodohodovým partnerům nabídnout. První zasedání nakonec přineslo rozsáhlý program činnosti, konkrétní plán výměny zboží a první preferenční ujednání (s Rumunskem na pšenici a s Jugoslávií na proplácení pohledávek československých zbrojovek).

Potíže ve styku však přinesla devalvace československé měny v únoru 1934. Jugoslávská vláda si v dubnu rázně stěžovala a vymáhala náhrady za ztráty. Ministerstvo zahraničních věcí zaujalo k těmto stanoviskům kladný postoj, svědčící o prvořadém zájmu československých hospodářských kruhů na obchodních stycích s malodohodovými partnery ČSR. Byly to především československé zbrojovky, které právě v tomto období vedly jednání s jugoslávskou vládou o rozsáhlých dodávkách. Požadavky zbrojovek podporovalo Ministerstvo národní obrany ČSR. Další zainteresovanou skupinu představovaly vývozní kruhy zvláště z oborů spotřebního průmyslu. Do tohoto boje zasahovaly i československé banky, které poskytovaly úvěry na vývozní transakce a které měly zájem na splácení svých pohledávek doma i v zahraničí. Spor o zvýšení preferenčních příplatků pro Jugoslávii vyřešila až tajná československo-jugoslávská dohoda z 11. srpna 1934.[30]

Výsledky prvního roku Hospodářské rady Malé dohody přinesl zastavení úpadku výměny zboží, podařilo se vytvořit preferenční systém, který usnadňoval odběr jugoslávských a rumunských zemědělských výrobků a vytvořil vhodné předpoklady pro finalizaci zbrojních jednání. Kromě toho byla uzavřena řada obchodně-politických a dopravních dohod. Přesto všechny malodohodové státy pokračovaly v autarkistické politice a integrační vize byly odloženy ad acta.[31]

4.5. Hospodářské vztahy Československa a Jugoslávie

Dominantou hospodářských styků mezi státy Malé dohody byla snaha zajistit mocenské a materiální výhody, které jim přinesla porážka ústředních mocností a mírové smlouvy. K prvořadým hospodářským otázkám patřila organizace hospodářské struktury střední a jihovýchodní Evropy (ČSR i Jugoslávie byly proti plánu západních velmocí na obnovení kontinuity rakousko-uherského trhu). Další oblastí hospodářské spolupráce byla otázka vyzbrojení. Československé zbrojovky měly zájem na tom, aby se staly arzenálem Malé dohody. S Jugoslávií sjednaly dodávku pěchotní výzbroje v hodnotě asi 150 mil. Kč.[32] Při přiostření mezinárodní situace v r. 1923 poslaly československé vládní kruhy a zbrojovky

[30] AMZV, IV. Sekce, kart.915; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 92.
[31] Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 92.
[32] AMZV, Telegramy odeslané 1923, č. 84; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 98.

do Jugoslávie další zbrojní materiál v hodnotě 19 mil. Kč, který jugoslávská vláda zaplatila pokladními bony své Národní banky.[33] Základním cílem československých zbrojovek bylo ovládnutí jugoslávského trhu. Jednání mezi Škodovými závody a jugoslávskou vládou vyvrcholila dohodou z listopadu 1922 o dodávkách vojenské výzbroje za 300 mil. Kč a o účasti československého zbrojního průmyslu na budování jugoslávského arzenálu v Kraljevu. Úhrada nákladů na výstavbu arzenálu měla být provedena účastí zbrojovek na akciovém kapitálu jugoslávského podniku.[34] Jednání ale bylo kvůli potížím s lombardováním svízelné a táhlo se až do poloviny roku 1923. Nakonec bylo dosaženo dohody o účasti československých podniků na stavbě zbrojní továrny, ale nákup dělostřeleckého materiálu byl odložen.

Poválečné hospodářské vztahy mezi ČSR a Jugoslávií navazovaly na obchodní a bankovní styky z dob Rakouska-Uherska.[35] Příznivým faktorem pro hospodářské styky byla československá menšina v Jugoslávii. Vhodnou politickou atmosféru vytvářela i malodohodová aliance. První kroky hospodářské spolupráce však byly zatíženy celkovou hospodářskou situací.

První obchodní dohody mezi ČSR a Jugoslávií byly kompenzačními transakcemi, jejichž realizace byla zajišťována i vojenskými prostředky (například Slovarova dohoda). Výměnu zboží komplikoval katastrofální stav dopravy, byrokratismus státně monopolních institucí i měnové problémy. Kompenzační úmluvy byly záhy rušeny. Počáteční kompenzační transakce nahradily úmluvy o kontingentech. V roce 1921 začal přechod k normálnímu obchodu.

Předpokladem normálních obchodních vztahů byla úprava obchodně-politických vztahů. Dne 9. 9. 1919 uzavřely obě země prozatímní obchodní a celní úmluvu. Smlouva o prozatímní úpravě hospodářských vztahů byla podepsána 18. 10. 1920. Československé hospodářské kruhy využily změn jugoslávského celního sazebníku a prosadily protokol z 6. 8. 1921, který jugoslávským podnikům přiznal smluvní sazby s doložkou nejvyšších hospodářských výhod.[36]

Československý průmysl projevoval živý zájem na rekonstrukci jugoslávského hospodářství a zvláště železniční dopravy. Překážkou však byly potíže jugoslávského hospodářství. O spolupráci měly zájem i československé finanční kruhy. Rašín dokonce

---

[33] AMZV, IV. Sekce, kart. 401, sl. 2; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 102.
[34] AMZV, IV. Sekce, kart. 483; In_ Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 100.
[35] Ctibor Nečas: *Podnikání českých bank v cizině 1898-1918*; In Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 106.
[36] Sbírka zákonů a nařízení Republiky československé, 379/1920, 620/1920 a 105/1923; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 112.

navrhoval měnovou unii. Dohoda o finanční spolupráci z října 1922 nebyla realizována, protože ji jugoslávské vládní kruhy považovaly za nevýhodnou. Postavení československých bank na jugoslávském trhu se datuje již od předválečné doby. Významnou roli sehrála zejména Živnostenská banka. Československé banky za prvé znaly poměry na jugoslávském trhu již z předválečných let, za druhé svou aktivitou řešily potíže vzniklé rozpadem rakousko-uherského trhu, za třetí je lákaly vysoké zisky.

Pokles celkového zahraničního zbožního obratu mezi oběma zeměmi začal již v r. 1922. Příčinou byl úpadek kurzu dináru, pozůstatky poválečného vázaného obchodu, neochota jugoslávské vlády apod.[37] Přesto si československý obchod zachovával čelné postavení v zahraničním obchodě Jugoslávie.

Od poloviny 20. let do začátku světové hospodářské krize navzdory sílícímu protekcionismu celkový rozsah hospodářských styků rostl. Těžiště hospodářských vztahů mezi ČSR a Jugoslávie nadále spočívalo v oblasti bilaterální výměny zboží. Teprve koncem 20. let se objevují problémy vyžadující jistý stupeň společného postupu v hospodářské politice. Československo, které bylo na zahraničním obchodě velmi závislé, prosazovalo co největší uvolnění mezinárodních trhů a omezení celních přehrad, případně bezcelní styk. Na druhou stranu se československé (i jugoslávské) hospodářské kruhy snažily hájit zájmy domácího zemědělství a průmyslu. Obě země podporovaly myšlenku středoevropské preferenční klauzule.

Obchodní politika obou států ale měla protichůdné cíle. Jugoslávie se začala bránit proti dovozu zemědělských výrobků a surovin a proti československým spotřebním průmyslovým výrobkům, zatímco Československo se uzavíralo dovozu jugoslávských zemědělských surovin. Tyto tendence se však nikdy nevyhrotily natolik, aby se nemohlo dospět ke kompromisům. Spory rozpoutaly až celní sazebníky obou zemí, proti kterým se obě strany výrazně bránily. Obchodně politická jednání začala roku 1927. Výsledkem bylo uzavření obchodní a platební smlouvy ze 14. 11. 1928.[38] Smlouva nahrazovala prozatímní dohodu z října 1920, ale lišila se jen rozsahem doložky nejvyšších výhod a uplatněním paritního zacházení. V tarifních otázkách však dohody dosaženo nebylo. Ani jedna strana nebyla ochotna ustoupit v otázce celních sazeb.

Velký zájem o spolupráci měly československé zbrojovky. Transakce v předchozích letech byly jen nárazovými záležitostmi. Vojenské a zbrojařské kruhy v ČSR se snažily

[37] Referát k anketě jihoslovanské 1919-1923, AMZV, IV. sekce, kart.909; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 54.
[38] Sbírka 163/1929; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938,* Praha 2000, s. 56.

prosadit unifikaci výzbroje armád Malé dohody a usilovaly o dodávky zbraní do Jugoslávie. Menší zájem měly na rozšiřování jugoslávské zbrojní základny. Navíc žádaly dalekosáhlé záruky, které jugoslávská vláda považovala za nevýhodné a urážlivé. Vládnoucí kruhy Jugoslávie navíc nebyly zajedno v otázce investičního zbrojního programu. Král Alexandr I. si předsevzal velký zbrojní program, jugoslávské hospodářské kruhy naproti tomu poukazovaly na hospodářské potřeby země. Vojenský program, prosazovaný králem, politickými a vojenskými kruhy, se přesto začal realizovat. Jednání začala r. 1924, ale teprve smlouvy z r. 1928 stanovily konečný objem dodávek a jejich finanční podmínky. V průběhu let 1929 a 1930 bylo uzavřeno několik doplňkových smluv.[39] Byl to velký spěch českých zbrojovek a zvláště Škodových závodů. Škodovka si zajistila téměř monopolní postavení na jugoslávském trhu v oblasti dělostřeleckého materiálu. Tento úspěch nebyl pochopitelně jen důsledkem kvalitních československých výrobků. Velkou úlohu měly intervence Ministerstva zahraničních věcí a Ministerstva národní obrany ČSR.

Československo-jugoslávský obrat v r. 1930 dosáhl rekordní výše. Byl to především důsledek vzestupu československého vývozu do Jugoslávie. Aktivní saldo obchodní bilance s Jugoslávií činilo téměř 2/3 celkového československého aktiva. Československý dovoz z Jugoslávie však zůstával na úrovni r. 1929. Tento nepoměr ohrožoval další vývoj obchodních styků mezi oběma zeměmi. Jugoslávská vláda žádala důraznou nápravu. Král Alexandr vzkázal do Prahy, že politickou spolupráci je nutno doplnit hospodářskými dohodami. Požadavek krále Alexandra na nákup jugoslávského tabáku v dohodnuté výši předznamenal průběh dalšího jednání, které začalo v polovině roku 1931. Těžištěm jugoslávských požadavků byly cla a kontingenty zboží. Spor se záhy přenesl na veřejnost. Jugoslávský poloficiální tisk odsuzoval postoj československých agrárníků, nový jugoslávský ministr zemědělství Stanko Šibenik vyhrožoval, že pokud Jugoslávie nenalezne u ČSR pochopení, poohlédne se po jiném partnerovi.[40] Teprve na závěr druhé etapy jednání se začaly objevovat kontury kompromisu. Konečná fáze jednání byla uzavřena dohodou z 30. března 1931. Podstata dohody spočívala ve stanovení vázaných cel na vybraný okruh výrobků, na nichž měly obě strany zájem. Byly jmenovitě uvedeny v přílohách dohody. Dále byly na některé výrobky sníženy celní sazby, byla uzavřena veterinární konvence, byly podepsány

[39] Antonín Klimek: *Zbrojní obchody Škodových závodů s Jugoslávií a jejich pozadí v letech 1925-1938*; In:Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 87.
[40] AMZV, Telegramy odeslané 1931, č. 76; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1919-1938*, Praha 2000, s. 88.

kontingentní smlouvy a tajná úmluva o bonifikaci cel na obilí.[41] Tyto vzájemné ústupky však hospodářskou politiku obou zemí nezměnily.

4.6. Zánik Malé Dohody

K první velké krizi mezi ČSR a Jugoslávií patří spor o naplnění kontingentní dohody z března 1931 na dovoz jugoslávských zemědělských výrobků. Začátkem r. 1931 se spor přenesl do roviny mezistátní. Ačkoli E. Beneš intervenoval u československých dovozců a dosáhl alespoň částečného naplnění dovozní kvóty, jugoslávské kruhy měly za to, že byly podvedeny a hrozily zastavením dovozu československého zboží.[42] Nakonec se podařilo spor urovnat. Přesto vše nasvědčovalo tomu, že československé hospodářské kruhy hodlají dovoz jugoslávského obilí brzdit. Zároveň se ukázalo, že celní sazby přestávají hrát v obchodním styku prvořadou roli. K rostoucím celním bariérám přistoupila administrativní a organizační opatření, která byla obchodně-politicky nepostižitelná.

Další velkou krizi ve vztazích mezi ČSR a Jugoslávií způsobila krize transferu z března r. 1932, kdy byly zastaveny devizové platby z Jugoslávie do ČSR. Československé pohledávky v Jugoslávii zamrzly, Národní banka ČSR zastavila příděl valut na dovoz z Jugoslávie, hospodářský styk mezi oběma zeměmi se prakticky zastavil. Řešení mohlo přinést jedině jednání obou národních bank. Výsledkem tohoto jednání byla dohoda z 8. června 1932 o úpravě plateb z dovozu a vývozu zboží.[43] Krize transferu mezi ČSR a Jugoslávií vedla k zavedení tzv. clearingového režimu, čímž se československý vývoz do Jugoslávie stal závislým na jugoslávském dovozu do ČSR. Zavedení clearingového režimu nijak nezklidnilo hladinu jugoslávského hospodářského a politického života. Bělehradská „Pravda“ obvinila ČSR, že se řídí výhradně egoistickými zřeteli.[44] Tyto výtky nebyly ve všem opodstatněné, ale vyjadřovaly převládající nálady hospodářských kruhů Jugoslávie.

Politická jednota Malé dohody se dostala do první otevřené krize v souvislosti s návrhem na východní pakt z r. 1934 a zejména v souvislosti s rozdílným postojem ČSR a Jugoslávie o vztahu k SSSR. V červnu 1934 byly navázány diplomatické styky ČSR a Rumunska se SSSR. Jugoslávie se odmítla připojit. Když pak ČSR podepsalo československo-sovětskou spojeneckou smlouvu 16. května 1935, nebyli o ní malodohodoví partneři srozuměni. Rumunský král Carol však jednání odmítl a tuto opozici posiloval svými

[41] Sbírka 79/1931; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 92.
[42] AMZV, IV. sekce, č. 726; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 37.
[43] Sbírka 93/1932; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 32.
[44] DstA, AA Nr. 40932, Bl. 223-225; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 105.

intervencemi v Bukurešti i Bělehrad, který byl zásadně proti jakémukoliv paktu se SSSR. Odpor jugoslávské vlády proti sepětí se Sovětským svazem nebyl motivován pouze ideologickými zřeteli. Velmi úzce souvisel s novou fází nacistické politiky, jejíž hlavní zbraní byla hospodářská politika, známá jako Schachtův „Nový plán“. Německo-jugoslávská obchodní smlouva z 1. května 1934 totiž zajišťovala Jugoslávii odběr zemědělských přebytků za relativně výhodných podmínek pro Jugoslávii. V jugoslávském zahraničním obchodu zaujalo Německo první místo. Sílící německý hospodářský tlak vedl jugoslávskou vládu k nové politické koncepci neutrality. Proto měla Jugoslávie ke vztahu se SSSR výhrady. Zatímco československá diplomacie byla krajně znepokojena německo-rakouskou smlouvou, jugoslávská vláda naopak byla spokojena. Měla za to, že další vývoj povede k anšlusu, zabrání restauraci habsburské monarchie a oslabí italský vliv v Rakousku. Tento postoj souvisel s celkovým přehodnocováním koncepce jugoslávského státu. Politika kolektivní bezpečnosti byla zavržena. Vazba na Francii a Malou dohodu byla pokládána za škodlivou.

Když se ČSR dostala pod tlakem Německa do vážného nebezpečí, začala československá vláda pracovat na návrhu univerzálního spojenectví proti každé agresi. Jugoslávská vláda však návrh odsunula až po novém Locarnu s tím, že se nehodlá kvůli Československu angažovat ve střední Evropě. Bylo nepřijatelné vše, co by vyvolalo nespokojenost Německa a Itálie. Když jugoslávská vláda v březnu 1937 uzavřela smlouvu s Itálií, byla Praha ohromena.[45] Došlo k tomu bez ohledu na zásady Organizačního paktu, v němž se malodohodové státy zavázaly informovat se o závažných smlouvách. Jugoslávsko-italský pakt byl namířen přímo proti Společnosti národů a kolektivní bezpečnosti, protože měl zůstat v platnosti i v případě útoku jedné ze smluvních stran proti třetímu státu. Osud Malé dohody, a tím de facto i československo-jugoslávských vztahů, byl na dlouhá léta zpečetěn.

4.7. Poválečný vývoj

Ačkoliv Malá dohoda fakticky zanikla, vztahy Československé republiky s Jugoslávií byly obnoveny záhy po převzetí moci komunisty v roce 1948. SFRJ i ČSSR patřily do východního bloku pod „záštitou“ Sovětského svazu a vzájemné vztahy se tak nesly ve znamení „přátelského společného budování socialismu“. Navzdory proklamované ideologické spolupráci byla uzavřena celá řada praktických dohod, týkajících se zejména základních otázek běžného zahraničně-obchodního styku.

[45] AMZV, telegramy odeslané 1937; In: Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000, s. 84.

4.7.1. Bilaterální smlouvy

V duchu společné socialistické budoucnosti obou národů uzavřela Československá republika (později ČSSR) s FNRJ (později SFRJ) dohodu o regulování otevřených majetkových otázek[46], dohodu o letecké dopravě[47], dohodu o spolupráci v oblasti kultury, umění, vědy, školství a osvěty[48], konvenci o sociálním pojištění a konvenci o spolupráci v oblasti sociální politiky[49], dohodu o mezinárodní silniční dopravě[50], o spolupráci v oblasti zdravotnictví[51], o regulování právnických vztahů v občanských, rodinných a trestních věcech[52], o spolupráci v oblasti turistického ruchu[53], o bezplatném léčení pracovníků konzulárních zastupitelství[54] a mezinárodně-politicky významnou Dohodu o spolupráci v oblasti využívání nukleární energie pro mírové účely[55]. Vzhledem k celosvětovému ekonomickému vývoji v sedmdesátých letech a k „brežněvovské stagnaci“[56] byla sedmdesátá léta charakterizována oslabenou zahraničně-politickou spoluprácí mezi Československem a Jugoslávií. Byla to ale sedmdesátá léta, kdy došlo k první větší vlně usazování Chorvatů, Srbů, Muslimů nebo Makedonců u nás. Mnoho jugoslávských firem se zúčastnilo výstavby především průmyslových podniků u nás. S tím byl spojený i příchod dělníků a techniků z Jugoslávie[57]. Od počátku osmdesátých let byla zahraničně-politická spolupráce obnovena a byly podepsány dohody o zamezení dvojího zdanění příjmů a majetku[58], o vědecko-technické spolupráci[59] nebo o vzájemném vydávání odsouzených osob za účelem vykonávání trestu vězení[60]. Po znovuobnovení demokratického režimu v obou zemích pokračovala jejich spolupráce, a to zpočátku hlavně v měnově-ekonomických otázkách, týkajících se vyrovnání se z odkazem centrálně-plánovaných ekonomik – platební dohoda[61], vyřešení salda na

[46] Podepsána 11. 02. 1956.
[47] Podepsána 28. 02. 1956.
[48] Podepsána 29. 01. 1957.
[49] Podepsány 22. 05. 1957 a 22. 05. 1957.
[50] Podepsána 22. 10. 1962.
[51] Podepsána 05. 10. 1963.
[52] Podepsána 20. 01. 1964.
[53] Podepsána 14. 03. 1964.
[54] Podepsána 19. 09. 1964.
[55] Podepsána 15. 02. 1956.
[56] Cvičení z předmětu Obecné dějiny novověku IIb), Ústav světových dějin Filosofické fakulty University Karlovy v Praze.
[57] Každoročně přišlo do Československa kolem 6 000 Jugoslávců; SÚA, fondy čtvrtého oddělení, In: http://www.cizinci.cz/files/clanky/128/imigranti_byvale_Jugoslavie.pdf.
[58] Podepsána 02. 11. 1981.
[59] Podepsána 13. 04. 1989.
[60] Podepsána 23. 05. 1989.
[61] Platební dohoda mezi Federální výkonnou radou parlamentu SFRJ a vládou ČSFR, podepsaná 08. 02. 1991.

likvidačním účtu[62] a komplexní obchodní dohoda, uzavřená v roce 1996 již mezi Českou republikou a SRJ. Obchodu se týkaly i dohody, uzavřené na konci devadesátých let (o vzájemné podpoře a ochraně investic[63] a o vzájemné pomoci v celních otázkách[64]). Politické a ekonomické vztahy byly až do politických změn v říjnu 2000 limitovány společnými postoji ČR a EU k režimu Slobodana Miloševiće, především sankčními opatřeními vůči SRJ ze strany RB OSN a EU, ke kterým se ČR připojila. K úplnému zmrazení vztahů ve všech oblastech došlo v průběhu bombardování SRJ v roce 1999 ze strany NATO. Předčasné svazové prezidentské a parlamentní volby a vnitropolitický vývoj po 5. říjnu 2000 vedly k pádu Miloševićova režimu a zahájení procesu demokratických změn. Již 12. října 2000 došlo ke zrušení sankčních opatření ze strany vlády ČR. [65] V roce 2005 pak byla podepsána Dohoda o hospodářské spolupráci mezi vládou ČR a Radou ministrů Srbska a Černé hory, na jejímž základě byl založen Smíšený výbor pro rozvoj ekonomické spolupráce. Jeho druhé zasedání, jehož součástí bylo jednání pracovních skupin pro Obchod, cestovní ruch a podnikatelství, Energetiku, Dopravní a komunální infrastrukturu, Ochranu životního prostředí, Zemědělství a Finance a rozvojovou spolupráci a jež se zabývalo aktuálními otázkami vzájemné česko-srbské obchodní, ekonomické a investiční spolupráce, se uskutečnilo 24. − 25. listopadu tohoto roku v Bělehradě. Českou delegaci vedl Milan Hovorka, náměstek ministra průmyslu a obchodu, srbskou pak Jelena Marjanović, náměstek ministra ekonomiky a regionálního rozvoje. Smíšená komise se nejprve informovala o hospodářské situaci v obou zemích a analyzovala vzájemné obchodní vztahy s návrhem společných aktivit pro další rozvoj, potom analyzovala spolupráci v dohodnutých oblastech podle jednotlivých pracovních skupin a nakonec podepsala Protokol. V Protokolu se uvádí, že v roce 2009 by mělo dojít k další integraci Srbska do Evropské unie, a to včetně možného získání statutu kandidátské země, což bude Česká republika podporovat i v rámci svého předsednictví v Radě EU.[66]

4.8. Shrnutí

Z předešlých kapitol je zřejmé, že vztahy mezi Československem a Jugoslávií nezačaly ani neskončily Malou dohodou. Mezinárodně-politická situace v Evropě

[62] Protokol o rozhovorech o řešení salda na likvidačním účtu, které se konaly v období 23. 03. 1992 - 26. 03. 1992, schváleno výměnou dopisů ze 7. a 11. 05. 1992.
[63] Podepsána 13. 10. 1997.
[64] Podepsána 09. 09. 1998.
[65] Www stránky Velvyslanectví ČR v Bělehradě.
[66] Protokol sa drugog zasedanja Mešovitog komiteta za ekonomsku saradnju izmedju Republike Srbije i Češke republike, s. 2.

po 1. světové válce vyžadovala od nově vzniklých, relativně malých států, aby spolupracovaly v zájmu zachování své bezpečnosti a potažmo své existence. Malá dohoda byla pro zúčastněné státy také jedním z mála možných prostředků, jak si zajistit přízeň evropských velmocí, tradičně nakloněných integraci, zejména Francie.

I když vývoj Malé dohody probíhal až do hospodářské a následné mezinárodně-politické krize v Evropě ve 30. letech vzestupnou tendencí, nelze kriticky nepodotknout, že příčinami jednotlivých „posunů k vyšším mezinárodním jednotkám“[67] byly často spíše než integrační politická vůle jednotlivých států politické a zejména bezpečnostní okolnosti.

Ačkoliv, jak již bylo několikrát řečeno, byl prvotní význam Malé dohody politický, na ekonomické aspekty nelze zapomínat. Zvláště během světové hospodářské krize a obecně během 30. let hrála vzájemná hospodářská pomoc mezi zemědělsky orientovanou Jugoslávií a průmyslově orientovaným Československem důležitou roli. Hospodářské otázky se ale v Malé dohodě řešily od samého počátku. Vznik samostatných, na rakousko-uherském trhu nezávislých a víceméně soběstačných trhů neoddělitelně patřila k otázce formování nově vzniklých států a zajištění materiálních a mocenských výhod z porážky centrálních mocností. Stejně tak i otázka zbrojení, která se stala dalším pilířem hospodářské výměny mezi Československem a Jugoslávií. Rekordní výše dosáhl vzájemný obrat v r. 1930.

Po roce 1930 se začínají objevovat první spory, ekonomické i politické povahy, a to jednak v souvislosti se světovou hospodářskou krizí, jednak v souvislosti s rozdílným postojem Československa a Jugoslávie k Sovětskému svazu. Československo-sovětská smlouva z r. 1935, o které malodohodové partneři nebyli srozuměni, a rozvíjející se jugoslávsko-německá spolupráce byly jakousi tečkou za politickou jednotou Malé dohody, ačkoli ta fakticky fungovala ještě několik následujících let.

Výrazné oživení vztahů s sebou přinesl až komunistický převrat v r. 1948, díky kterému se Československo a Jugoslávie octly společně ve východním bloku. Přátelské vztahy mezi socialistickými zeměmi se pak rozvíjely, především v nejběžnějších otázkách zejména obchodní spolupráce, až do 70. let, kdy došlo k celosvětovému ekonomickému poklesu a mezinárodně-politickému ochlazení.

Politický vývoj v Jugoslávii v 90. letech a vojenské konflikty spojené s rozpadem Jugoslávie vedly k mezinárodně-politické a ekonomické izolaci, která skončila až s pádem Miloševićova režimu a následné snaze evropských zemí, včetně České republiky, pomoci Srbsku a Černé hoře v přechodu k modernímu demokratickému státu s tržní ekonomikou.

[67] Narážka na vyjádření v Organizačním paktu z února 1933, viz AMZV, PZ Bělehrad 1932, š. 189; In:Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1918-1938*, Praha 2000.

Zejména kvůli tomu je Srbsko jedním z klíčových příjemců rozvojové pomoci České republiky. Vzhledem ke zlepšující se ekonomické situaci je Srbsko také jednou z prioritních zemí Exportní strategie ČR pro období 2006 -2010.

5. Postavení Srbska dnes a jeho vztahy s Českou republikou

Mezinárodně je dnes Republika Srbsko (dále jen Srbsko) platným aktérem mezinárodních vztahů, členem OSN, Světové banky, Mezinárodního měnového fondu, OBSE a jiných mezinárodních organizací.[68] V současnosti je Srbsko na cestě ke členství v Evropské unii (26. 10. 2000 podepsalo Srbsko Pakt stability a už od r. 2000 EU rozhodla, v rámci podpory demokratických změn v tehdejší Jugoslávii, o maximální podpoře srbských firem při vstupu na trhy EU[69]). „Horizont vstupu je minimálně deset let."[70] Zároveň je Srbsko transformující se ekonomikou, se všemi pozitivy i negativy z toho vyplývajícími, kterou lze v současnosti charakterizovat zejména snahou o dosažení makroekonomické stability, stagnující konkurenceschopností domácích firem a růstem deficitu zahraničního obchodu.[71] Po dlouhém období stagnace v posledních 20 letech učinilo Srbsko významný pokrok, zejména díky hospodářské politice orientované na makroekonomickou stabilitu, restrukturalizaci a privatizaci.[72] Srbský trh má několik komparativních výhod, které indikují nadcházející masivní rozvoj srbské ekonomiky – dosud malá domácí i zahraniční konkurence, levná pracovní síla, relativně vzdělaná a spolehlivá pracovní síla, poloha ve středu Balkánu, malá vzdálenost do EU, nutnost masivních investic do infrastruktury, minimum dosud realizovaných greenfield investic, úspěšně zakončená privatizace bankovního sektoru atd.[73] „Největší výhodou Srbska je jeho centrální pozice na Balkáně, a to nejen centrální poloha, ale i ekonomické vazby na sousední státy, Makedonii, Řecko, Itálii."[74] Jedním z lákadel pro investory je i daň z příjmů právnických osob (10%), která je nejnižší v Evropě.[75] „Největší nevýhodou je komplexně pojímaný ekonomický vývoj, zejména nepřítomnost ekonomické strategie."[76]

---

[68] Od 1. 11. 2000 je Srbsko členem OSN, od 8. 5. 2001 Světové banky, od 20. 12. 2000 Mezinárodního měnového fondu, od 10.11.200 členem OBSE, od 3. 4. 2003 Rady Evropy, od 19. 1. 2001 členem Evropské banky pro obnovu a rozvoj EBRD, od 12. 12. 2000 členem Evropské asociace pro volný obchod EFTA. Srbsko není členem WTO, hovořilo se o možném vstupu v r. 2008.
[69] Jednostranné odstranění množstevních kvót umožnilo skoro 95% položek celního sazebníku vyvážet do EU bez omezení, viz http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={72D98C1B-4DC7-44F0-8DB9-1F28D61516E4}.
[70] Rozhovor s doc. Ing. Juditou Šťouračovou, CSc.
[71] http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={72D98C1B-4DC7-44F0-8DB9-1F28D61516E4}.
[72] *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 3.
[73] http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={72D98C1B-4DC7-44F0-8DB9-1F28D61516E4}.
[74] Rozhovor s doc. Ing. Juditou Šťouračovou, CSc.
[75] *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 3.
[76] Rozhovor s doc. Ing. Juditou Šťouračovou, CSc.

5.1. Politická situace

Po rozpadu Socialistické republiky Jugoslávie bylo přetrvávající sdružení Srbska a Černé Hory rekonstituováno v roce 1992 jako Federativní republika Jugoslávie. OSN a řada jednotlivých států (zejména USA) ji ale odmítly uznat za nástupnický stát bývalé Jugoslávie, i když ji uznávali jako samostatný stát. Hlavní příčinou byly probíhající Jugoslávské války, které bránily dosažení dohody o rozdělení federálních aktiv a pasiv, především státního dluhu. Federativní republice Jugoslávii bylo pozastaveno členství v řadě mezinárodních organizací. Členství v OSN bylo obnoveno až v roce 2000.

V roce 2002 uzavřely Srbsko a Černá Hora novou dohodu o pokračující spolupráci, ve které se, mimo jiné, zavázaly ukončit používání názvu Jugoslávie. 4. února 2003 odhlasoval Jugoslávský federální parlament vznik volného společenství s názvem **Srbsko a Černá Hora** a byla dohodnuta Ústavní charta jako rámec pro řízení země.

Jako samostatný stát vzniklo 5. června 2006 po rozpadu soustátí Srbsko a Černá Hora, kdy Černohorci rozhodli těsnou většinou pro vystoupení ze společného státu v referendu konaném 21. května 2006. Dne 17. února 2008 pak došlo k jednostrannému vyhlášení samostatnosti provincie Kosovo, což vedlo k napětí na mezinárodním i vnitropolitickém poli. Česká republika se v následném mezinárodně-politickém konfliktu postavila na stranu USA a NATO a „narušila tím pozitivní vztahy se Srbskem“[77].

5.2. Ekonomická situace

Ekonomický vývoj v posledních letech (zejména reformy, které srbská vláda zavedla v r. 2001) konečně začaly dávat určité výsledky, což pozitivně konstatovala také mise Mezinárodního měnového fondu ve své zprávě ze září 2008. Ekonomika roste, inflace překročila svůj vrchol, politická nejistota pominula a ekonomické potíže jsou zmírňovány přílivem zahraničních investic. Problémem zůstává agregátní nabídka vysoká nezaměstnanost, veřejný sektor a deficit běžné bilance.[78] „Srbská ekonomika má potenciál, ale nemá volný kapitál, který je zvlášť zde velmi důležitý.“[79]

[77] Rozhovor s doc. Ing. Juditou Šťouračovou, CSc.
[78] Růst HDP se očekává 6 – 7%, inflace se zmírňuje, ale nadále zůstává vysoká zejména díky cenám energie a potravin, deficit běžného účtu se pohybuje kolem 18 % HDP, viz http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={72D98C1B-4DC7-44F0-8DB9-1F28D61516E4} a http://www.imf.org/external/np/ms/2008/092408.htm.
[79] Rozhovor s doc. Ing. Juditou Šťouračovou, CSc.

V průmyslu se projevují dva hlavní trendy: pozitivně se projevuje restrukturalizace v nedávno privatizovaných firmách, negativem je naopak stále pomalá náprava situace ve státních holdingových strukturách, které se potýkají s přezaměstnaností a nedostatkem zakázek.

Největší růst zaznamenává sektor stavebnictví, ačkoliv se řadu vnitřních problémů nedaří odstraňovat v potřebném tempu a kvalitě. Největší srbské stavební firmy jsou i nadále státní s nadbytkem zaměstnanců a zastaralými technologiemi, tudíž velice neefektivní, v investicích dominuje stát, velká část investic se odehrává s podporou Evropské investiční banky a EBRD. Administrace je zdlouhavá a finančně náročná, korupce při získávání povolení je běžná. Ceny nové výstavby jsou vysoké, přesto je poptávka stále o hodně větší než nabídka.

Základním pilířem srbské ekonomiky je zemědělství, jehož produkce se neustále zvyšuje a významnou měrou přispívá k růstu HDP. Přesto je vzhledem k zastaralé technice, nízké úrovni hnojení, a tím i podprůměrné výnosnosti, a díky úbytku lidí v produktivním věku, zaměstnaných v odvětví, v evropském kontextu nekonkurenceschopné. Hlavním vývozním zemědělským artiklem jsou maliny. Významnou položkou je ale i preferenční vývoz cukru na trhy EU.[80]

Zlepšení vývoje je patrné i v sektoru služeb. Nejrychleji se rozvíjí sektor finanční, a to především díky vstupu zahraničního kapitálu. Srbsko stále nedostatečně využívá svůj turistický potenciál – možnosti lyžování, rodinné ubytování, gastronomické služby, horská turistika.

Mezi strategické priority vlády Srbska patří modernizace infrastruktury a investice do energetiky, kde se očekává vstup významných investorů. V rámci Národního investičního plánu by mělo být do rozvoje infrastruktury a modernizace zařízení v různých srbských institucích investováno cca 400 mil. EUR. V souvislosti s tím zažádala srbská vláda příslušné orgány EU o nevratnou finanční podporu v rozsahu 1 mld. EUR. Doprava je jednou z nejdůležitějších oblastí obchodní spolupráce českých a srbských firem. V oblasti železniční dopravy již v oblasti působí české firmy AŽD a EŽ Praha, v oblasti městské dopravy pak firmy INEKON, Karosa, ELTODO atd.

Schválením Strategie pro rozvoj energetiky do r. 2015 a založením Agentury pro energetiku v r. 2005 začala v Srbsku reforma energetického sektoru. Strategie předpokládá, že investice pro realizaci programu rozvoje a aplikace obnovitelných a energeticky

[80] http://www.minpolj.sr.gov.yu.

efektivnějších technologií v oblasti výroby elektrické a tepelné energie budou vyšší než 350 mil USD. Reálné je ale očekávat, že skutečné náklady budou mnohem vyšší. I když většina prostředků by měla jít z vlastních zdrojů, lze toto odvětví chápat jako investiční příležitosti pro zahraniční investory. Srbsku se líbí český program energetické efektivity, kontakty již byly navázány. S oblastí energetiky souvisí i oblast životního prostředí, na jejíž projekty plánuje Elektromreža Srbije (dceřiný podnik státního podniku Elektroprivreda Srbije EPS – Srbská energetika) investovat cca 350 mil. EUR, na základě příslušných úvěrů EBRD, EIB, Evropské agentury pro rekonstrukci EAR a Světové banky.[81] V lednu 2005 se odprodejem nesplacené pohledávky EGAP vůči firmě EPS za dodávky zařízení na výstavbu tepelné elektrárny Kolubara B otevřela cesta k opětovnému pojišťování vývozních úvěrů směřujících do infrastrukturních projektů a na státní riziko.[82] Po ratifikaci Smlouvy o energetickém společenství JVE začnou v Srbsku platit v oblasti elektrické energie a plynu stejná pravidla jako v EU. Pro splnění povinností, ze smlouvy vyplývajících, však bude muset Srbsko v nejbližší době schválit mnoho souvisejících zákonů a především liberalizovat trh.

5.3. Zahraniční obchod

Zahraniční obchod země je, stejně jako její zahraniční politika, směřován k Evropské unii. Už několik let je EU hlavním příjemcem srbského exportu[83], stejně jako země střední a východní Evropy[84], které jsou pro srbský vývoz tradičním odbytištěm. Zatímco však v obchodu s EU zaznamenává Srbsko deficit zahraničního obchodu, v obchodu se zeměmi střední a východní Evropy je realizován přebytek zahraničního obchodu.[85]

Obecně lze říci, že srbský vývoz neustále roste ve všech skupinách sledovaných výrobků. Na zvýšení vývozu má pozitivní vliv především postupující privatizace a restrukturalizace, podepsané a ratifikované smlouvy o volném obchodě se státy Paktu stability a s EU a s tím související preferenční status potravin a finálních textilních produktů na trzích EU. Zvýšení dovozu bylo způsobeno především růstem cen energetických surovin, mědi a železa a růstem celkové domácí poptávky.[86]

---

[81] http://www.mem.sr.gov.yu.
[82] http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={72D98C1B-4DC7-44F0-8DB9-1F28D61516E4}.
[83] V roce 2006 byla největším příjemcem srbského vývozu Itálie, Německo pak na třetím místě.
[84] Bosna a Hercegovina byla druhým největším příjemcem srbského exportu.
[85] Nejvíce dováží Srbsko z Ruské federace, v roce 2006 to bylo 2.143 mil. USD; In: *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 4.
[86] http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={72D98C1B-4DC7-44F0-8DB9-1F28D61516E4}.

Tabulka 1 Obchodní bilance 2001 - 2006 (v mld. USD)[87]

Rok	Vývoz	Dovoz	Saldo	Pokrytí dovozu vývozem v %
2001	1,888	4,854	-2,966	38,9
2002	2,275	6,320	-4,045	36,0
2003	2,855	7,473	-4,618	38,2
2004	3,523	10,753	-7,230	32,7
2005	4,553	10,576	-6,023	43,1
2006	6,43	13,17	6,74	48,8

V komoditní struktuře se nejvíce pozornosti věnuje cukru a textilu. EU umožňuje Srbsku vyvážet stanovené množství cukru za stejných podmínek jako vnitrounijní výrobci. Od r. 2005 navíc platí mezi EU a Srbskem smlouva o liberalizaci vývozu textilního zboží na trhy EU. Srbsko se na oplátku zavázalo odbourávat cla, aby se snížila na nulu do r. 2008, což se zjevně nepodařilo. Obě dohody mají samozřejmě význam především pro Srbsko.

Protože Srbsko není členem WTO, může si do jisté míry samostatně určovat způsob ochrany svých domácích trhů. Srbsko má zájem především na ochrl trhu oceli, automobilů a zemědělských plodin. V rámci jednání s EU se Srbsko zavázalo odstranit bariéry vstupu na trh u zemědělských produktů[88] a na textilním trhu. Splnění lhůty do r. 2008 je však nereálné.

Na Balkáně již od r. 2001 vzniká zóna volného obchodu, která zahrnuje Albánii, Bosnu a Hercegovinu, Bulharsko, Chorvatsko, FYROM, Rumunsko, Srbsko a Černou Horu. Patronát nad tímto procesem převzal Pakt stability pro jihovýchodní Evropu.[89] Charakter jednotlivých dohod je ale nesymetrický a aplikace dohod není na tomto teritoriu jednoduchá. Srbsko má také dohodu o volném obchodu s Ruskou federací, kterou Srbsko používá jako jeden z argumentů při lákání zahraničních investorů. Ani jedna strana ale není spokojena s výsledky a využitím této dohody.[90]

5.4. Politická, obchodní a ekonomická spolupráce s ČR

„Vztahy České republiky a Srbska jsou nadstandardní.“[91] Srbsko patří mezi prioritní země v rámci Exportní strategie ČR na období 2006 – 2010, ale také mezi prioritní země v rámci rozvojové spolupráce ČR. "Sledujme a podporujme pozitivní změny podnikatelského

[87] *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 6.
[88] V dubnu r. 2003 přijala srbská vláda opatření o uvalení zvláštních poplatků, tzv. prelevmani, na zhruba 200 zemědělských produktů, což vyvolalo silné protesty EU. Výsledkem jednání byl závazek Srbska odstranit tyto a všechny ostatní poplatky.
[89] Součástí Paktu pro jihovýchodní Evropu je také Česká republika, viz www.stabilitypact.org.
[90] http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={72D98C1B-4DC7-44F0-8DB9-1F28D61516E4}.
[91] Rozhovor s doc. Ing. Juditou Šťouračovou, CSc.

prostředí v Srbsku v souvislosti s jeho přibližováním k Evropské unii a integračními ambicemi. Využijme silný potenciál vzájemných vztahů, které se historicky prolínají v oblasti politické, hospodářské i kulturní a přispějme ke zvýšení počtu českých exportérů a investorů na tomto trhu", taková je vize Strategie.[92] Cílem České republiky je vytvářet příznivé prostředí pro další růst a rozvoj českého vývozu zboží, služeb a investic a odstraňovat překážky při vstupu na srbský trh. Aby se podmínky působení co nejdříve přiblížily standardům, snaží se Česká republika předat zkušenosti z oblasti obchodu a podporovat integrační ambici Srbska stát se členem EU. Shrnuto, Česká republika se snaží o aktivní ekonomickou diplomacii, jež se opírá o dobře rozvinuté vztahy v politické oblasti.[93]

5.4.2. Bilance vzájemné obchodní výměny

Obchodní obrat se Srbskem se v poslední době rychle zvětšuje. Bilaterální obchodní vztahy Srbska a České republiky charakterizuje permanentní růst všech hodnot.[94] Český export se za rok 2007 zvýšil proti roku 2006 o 52 % a dosáhl hodnoty 8 751,750 mil. Kč.[95] Pro srovnání za rok 2006 se oproti roku 2005 zvýšil český export o 129,9 %.[96] Dovoz za rok 2007 stoupl proti roku 2006 o 11 % na 2 585,040 mil. Kč.[97] Pro srovnání za rok 2006 se oproti roku 2005 zvýšil český dovoz o 172 %.[98] Obchodní obrat se v roce 2007 zvýšil o 40 % a dosáhl 11 336,790 mil. Kč. Obchodní bilance za rok 2007 činila 6 166,710 mil. Kč ve prospěch ČR. [99]

Od ledna do září roku 2008 činil obrat 412,6 mil. USD, což je o 37 % více ve srovnání se stejným obdobím minulého roku. Vývoz ze Srbska se zvýšil o 36 %, dovoz z České republiky stoupl o 36,7 %. Ve sledovaném období činilo pokrytí srbského dovozu vývozem 45,1 %, což je nejvíce od roku 2000.[100]

---

92 *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 2.
93 *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 2.
94 *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 5.
95 Ministerstvo průmyslu a obchodu a Český statistický úřad: *Zahraniční obchod České republiky*; In: http://www.mpo.cz/dokument51690.html.
96 *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 5.
97 Ministerstvo průmyslu a obchodu a Český statistický úřad: *Zahraniční obchod České republiky*; In: http://www.mpo.cz/dokument51690.html.
98 *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 6.
99 Ministerstvo průmyslu a obchodu a Český statistický úřad: *Zahraniční obchod České republiky*; In: http://www.mpo.cz/dokument51690.html.
100 Protokol sa drugog zasedanja Mešovitog komiteta za ekonomsku saradnju izmedju Republike Srbije i Češke republike, s. 3.

Tabulka 2 Zahraniční obchod Česká republika - Srbsko 1993 - 2006 (v tis. USD)[101]

Rok	Vývoz		Dovoz		Obrat		Saldo
	USD	Um.	USD	Um.	USD	Um.	USD
1993	4 624	81.	1 360	89.	**5 984**	**86.**	*3 264*
1994	9 150	66.	211	114.	**9 361**	**79.**	*8 939*
1995	17 154	60.	682	104.	**17 836**	**72.**	*16 472*
1996	74 508	30.	9 839	63.	**84 347**	**43.**	*64 669*
1997	77 628	29.	19 386	55.	**97 014**	**39.**	*58 242*
1998	102 070	24.	18 232	54.	**120 302**	**38.**	*83 838*
1999	54 873	36.	10 984	63.	**65 857**	**47.**	*43 889*
2000	69 738	36.	17 497	57.	**87 235**	**47.**	*52 241*
2001	84 766	32.	17 595	60.	**102 361**	**46.**	*67 171*
2002	124 762	32.	26 369	59.	**151 131**	**43.**	*98 393*
2003	124 378	34.	28 331	59.	**152 709**	**47.**	*96 047*
2004	209 197	31	44 758	56.	**253 955**	**43.**	*164 439*
2005	110 958	43.	37 658	59.	**148 616**	**53.**	*73 300*
2006	249 198	35.	100 294	49.	**349 492**	**44.**	*148 904*

Srbsko bylo v roce 2007 až 39. největším obchodním partnerem ČR (v roce 2006 bylo Srbsko na 45. místě).[102] Z pohledu Srbska je Česká republika 21. největším vývozcem na srbský trh s podílem 1,2 % na celkových srbských dovozech. Česká republika je pro Srbsko 16. největší vývozní destinací, kam směřuje 1,4 % všech srbských vývozů.[103]

Mezi hlavní položky českého vývozu do Srbska patří osobní automobily, prací a čistící prostředky, dřevotřískové desky, posunovací lokomotivy, čerpadla, armatury a kohouty, kordy pro pneumatiky, polyetylén a výrobky ze skla.

Hlavní dovozní komodity do České republiky tvoří železné, ocelové, hliníkové a měděné plechy, pneumatiky, kakaové výrobky a metanol.

České subjekty se zatím výrazněji nepodílí svými investicemi na rekonstrukci stávající průmyslové základny či budování nových závodů, nejsou ani kapitálově zastoupeny v sektoru služeb.[104]

[101] *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 6.
[102] Ministerstvo průmyslu a obchodu a Český statistický úřad: *Zahraniční obchod České republiky*; In: http://www.mpo.cz/dokument51690.html.
[103] *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 6.
[104] Údaje o dovozu a vývozu viz *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 6.

Tabulka 3 Vývoz dle tříd SITC 2006 - 2007[105]

Rok	Celkem	SITC 0	SITC 1	SITC 2	SITC 3	SITC 4	SITC5	SITC6	SITC7	SITC 8	SITC 9
2006	5775,3	150,7	6,5	90,9	102,9	1,7	1260,6	1650,8	2276,2	234,9	0,0
2007	8751,7	175,1	3,8	118,3	45,6	0,0	1038,9	1713,0	5304,4	352,7	0,0

Celkový objem přímých zahraničních investic ČR do Srbska činil do roku 2007 2,2 mil. EUR. Hospodářské vztahy jsou zatíženy dluhem Srbska vůči ČR, který vznikl v období clearingového platebního styku. ČR eviduje vůči bývalé SFRJ k 31. 12. 2004 pohledávku ve výši 91,3 mil. clg. USD. Na Srbsko a Černou horu připadalo 38 % závazků. Po oddělení Černé hory činí přepočtený podíl Srbska 35,7656 %.[106]

5.4.3. Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Srbsku[107]

Jak již bylo řečeno, je Srbsko jednou z prioritních zemí Exportní strategie České republiky 2006 – 2010. Strategie formuluje čtyři klíčové cíle a v jejich rámci vždy několik nástroj, jejichž prostřednictvím má být realizována vize Strategie.

Prvním cílem je **příznivé prostředí pro další růst a rozvoj vývozu zboží, služeb a investic na srbský trh**. Tento cíl směřuje ke kultivaci příznivých rámcových podmínek pro další růst a rozvoj českého vývozu zboží, služeb a investic a k podpoře předpokladů pro rozvoj vyšších forem ekonomické spolupráce. Předpokladem k tomu je co nejrychlejší přizpůsobení Srbska acquis EU v oblasti obchodu a s obchodem související. Tohoto cíle má být dosaženo pomocí usnadňování obchodu a investování, smluvním rámcem dvoustranných vzájemných vztahů, politickým dialogem, ekonomickou diplomacií a rozvojem vztahů EU – Srbsko.

V rámci usnadňování obchodu a investování je cílovým stavem zjednodušení celních a administrativních postupů, snížení transakčních nákladů firem a zvýšení právních jistot při vstupu na srbský trh. Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (dále jen MPO) ve spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí ČR bude usilovat o kultivaci prostředí a odstraňování neodůvodněných překážek, jimž mohou být české subjekty vystaveny při vstupu na srbský trh. Předpokladem je, že podniky, resp. jejich reprezentace budou včas překážky v přístupu na

[105] Ministerstvo průmyslu a obchodu a Český statistický úřad: *Zahraniční obchod České republiky*; In: http://www.mpo.cz/dokument51690.html.
[106] *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 7.
[107] Celá kapitola viz *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*.

trh signalizovat. Je v zájmu ČR, aby Srbsko co nejdříve převzalo a začalo uplatňovat acquis v oblasti jednotného vnitřního trhu. MPO je připraveno poskytnout Srbsku asistenci v oblasti jeho kompetence.

Cílovým stavem smluvního rámce vzájemných vztahů je smluvní úprava odpovídající potřebám dalšího rozvoje vzájemných vztahů. Stávající smluvní úprava v zásadě odpovídá potřebám obou zemí. Výjimkou je dvoustranná „investiční dohoda“, která vyžaduje změny (zajištění souladu s acquis). Aby existující dvoustranná mezivládní dohoda o hospodářské spolupráci byla využita ke konkretizaci projektů dvoustranné spolupráce, bude každému zasedání Smíšeného výboru předcházet konzultace s podnikatelskou sférou. Smíšený výbor bude rovněž využit k tomu, aby byla co nejrychleji vyřešena problematika clearingového dluhu Srbska vůči ČR.

Je žádoucí, aby k podpoře obchodních zájmů byl i nadále rozvíjen politický dialog s místními orgány. Cílovým stavem v rámci politického dialogu a ekonomické diplomacie je koordinované působení orgánů státní správy a podnikatelských reprezentací a lobování ve prospěch zájmů českých firem. Účinnou formou podpory vývozu do Srbska a prezentace ekonomického potenciálu ČR jsou návštěvy nejvyšších ústavních činitelů, členů vlády a Parlamentu ČR za doprovodu podnikatelských misí. Předpokladem úspěchu je schopnost identifikovat konkrétní zájmy, popsat je a prezentovat tak, aby byly orientovány na požadovaný výsledek.

Srbsko patří mezi kandidátské země pro přístup k EU. Česká republika podporuje budoucí členství Srbska. Předpokladem je splnění všech kritérií. V rámci rozvoje mnohostranných vztahů je cílem ale i rozvoj regionální integrace a členství Srbska ve WTO. V rámci jednání o přístupu Srbska k EU bude ČR usilovat o to, aby byly co nejrychleji liberalizovány sektory, v nichž má ČR aktivní zájmy v přístupu na srbský trh. Otázka dalších perspektiv vztahů mezi EU a Srbskem a dalšími zeměmi západního Balkánu by mohly být nastíněny v rámci předsednictví ČR v Radě EU v první polovině roku 2009.

Druhým cílem Strategie je **více příležitostí pro české podnikatele**. Toho chce Strategie dosáhnout pomocí aktuálních informací o dění na trhu a příležitostech, pomocí perspektivních oborů pro nasměrování vývozu a investic, pomocí oblastí a regionů pro realizaci cílů, budování značky ČR a pomocí rozvojové spolupráce. Obecně jde o přibližování obchodních příležitostí srbského trhu českým firmám prostřednictvím aktuální informovanosti, budování dobrého jména ČR a seznamování srbských subjektů

s ekonomickým potenciálem ČR. Faktorem jsou synergie, jež pramení z realizace projektů rozvojové spolupráce ČR v Srbsku.

Nezbytné informace o dění na trhu a příležitostech zajistí OEÚ ZÚ Bělehrad a agentura CzechTrade ve spolupráci s MPO. Cílovým stavem jsou denně aktualizované a potřebám českých subjektů odpovídající informace, umístění informací na jednom místě, a to na portále www.businessinfo.cz a komunikace služeb státu prostřednictvím Zelené linky pro export. Tyto informace pomohou českým firmám vyhledávat nové obchodní příležitosti a obchodní partnery, analyzovat makroekonomickou situaci a vývoj podnikatelského prostředí, zakládat přímá zastoupení či vytvářet společné podniky se srbskými partnery, budovat distribuční a logistické systémy či přenášet výrobu do Srbska, překonávat počáteční potíže s etablováním na místním trhu a sdílet zkušenosti s dalšími českými podnikatelskými subjekty.

V rámci perspektivních oborů pro nasměrování vývozu a investic je cílovým stavem mapa oborových příležitostí a účinná podpora perspektivním oborům z hlediska českého vývozu a investic (více viz kapitola 3.3.4. Uplatnění českých firem v Srbsku).

Z oblastí a regionů pro realizaci cílů je z hlediska příležitostí exportérů rozhodující centrální oblast Srbska, především pak hlavní město Bělehrad, které s přilehlými oblastmi čítá cca 2 miliony obyvatel a disponuje odpovídající výrobní i další související infrastrukturou. Pro rozvoj podnikatelských aktivit českých firem jsou významná i další větší města v Srbsku: Novi Sad, Niš, Kragujevac, Subotica a také města jako Čačak, Kruševac, Leskovac atd. Jednou z nejdůležitějších oblastí je region Šumadija. V rámci transformace je zde velký zájem o zkušenosti České republiky z reformy hospodářství a veřejné správy. Region Vojvodina je další oblastí vhodnou pro rozvoj podnikatelských aktivit, především v oblasti zemědělství.[108] V oblasti regionální spolupráce se z vlastní iniciativy výrazně zapojil do pomoci Srbsku Jihomoravský kraj, který spolupracuje a finančně podporuje obce z Šumadijského okruhu. Další regionální spolupráce probíhá mezi Olomouckým krajem a AO Vojvodina.

Důležitým nástrojem budování kvalitní značky ČR je a nadále bude účast na specializovaných veletrzích a výstavách, které umožňují prezentovat výrobky a služby širšímu okruhu potenciálních zákazníků. Cílovým stavem je obraz ČR jako spolehlivého členského státu EU a dobrého obchodního partnera a účinná prezentace možností českého průmyslu a know-how. V Srbsku hraje osobní kontakt důležitou roli, stejně jako státní podpora.
S ohledem na prioritu Srbska z pohledu ČR je uspořádání alespoň dvou prezentací za rok na

[108] Vojvodině se říká „Obilnice Balkánu“.

výstavách a veletrzích v tomto teritoriu zapotřebí. Garantem oficiální účasti na veletrzích je MPO.

Srbsko je pro období 2006 – 2010 jednou z prioritních zemí v rámci rozvojové spolupráce ČR. Podle vládou schváleného plánu věnuje ČR na projekty zahraniční rozvojové spolupráce v Srbsku v letech 2006 – 2009 částku 11,4 milionů EUR.

Třetím cílem je **poskytovat účinnou podporu na srbském trhu**. Tento cíl se zaměřuje na poskytování účinné a zákaznicky orientované asistence. Záměrem je přispět ke snížení nákladů českých firem již působících či nově vstupujících na srbský trh. Nástroji k dosažení toho cíle jsou podpora vstupu a působení firem na trhu, státní podpora financování a pojišťování vývozu, rozvoj vývozních aliancí a konsorcií a zapojení do projektů financovaných z fondů EU pro Srbsko.

První vstup na neznámý trh není pro firmu vždy jednoduchý. Je potřeba zorientovat se nejen ve značném množství předpisů, ale i v reálném prostředí. Chyba může stát firmy čas i peníze. Podporu vstupu a působení firem na trhu může poskytnout OEÚ Bělehrad, agentura CzechTrade a MPO. Cílovým stavem je účinná asistence a poradenství, nabídka ucelených řešení a připravení vývozci a investoři. OEÚ Bělehrad sleduje makroekonomický vývoj, vyhledává příležitosti plynoucí z veřejných zakázek, poradí v obchodně politických otázkách a záležitostech týkajících se podnikatelského prostředí a věnuje se velkým zakázkám a projektům. Strategie konstatuje, že zaměření se na vývoz zboží může být krátkozraké. Předpokladem úspěchu je usazení na trhu, budování odbytové sítě nebo jiná forma přítomnosti. Ukazuje se, že Srbsko může být vhodným místem pro středně silný český kapitál a jeho expanzi do balkánské oblasti. K podpoře vývozu a prosazení českých firem může významnou měrou přispět i výrobní a dodavatelské spolupráce s velkými zahraničními firmami, které již na místním trhu dlouhodobě působí.

Vývozce nebo investor do Srbska by se měl informovat o možnostech, které spočívají ve financování a pojišťování vývozu se státní účastí prostřednictvím Exportní garanční a pojišťovací společnosti, a.s. a České exportní banky, a.s. Využití zvýhodněných úvěrů a pojištění se státní podporou lze doporučit jako jednu ze základních součástí proexportních opatření. Cílovým stavem jsou dostupné finanční zdroje pro vývozní a investiční projekty.

Konkurenceschopnost na srbském trhu a naději na úspěch lze zvýšit prostřednictvím spojování českých firem a jejich společného působení na srbském trhu. Cílovým stavem rozvoje vývozních aliancí a konsorcií je spolupráce českých firem s cílem získat zakázku

nebo snížit náklady. Poradenství a pomoc při přípravě společných strategií nebo společných exportních plánů na srbském trhu může poskytnout agentura CzechTrade.

Exportní příležitosti na srbském trhu mohou být zvýšeny prostřednictvím finančních prostředků EU. V rámci zapojení do projektů financovaných z fondů EU je cílovým stavem využívání Operačního programu průmysl a inovace ČR (dále jen OPPI ČR) pro aktivity českých firem v Srbsku a využívání prostředků EU určených pro Srbsko. MPO v rámci OPPI ČR počítá s usnadněním marketingové aktivity malých a středních podniků na zahraničních trzích a se stimulací jejich zájmu na vzájemné kooperaci a společném postupu. Srbsko může v rámci pomoci kandidátským a potenciálně kandidátským zemím z programu IPA (Instrument for Pre-Accesion) pro léta 2007 – 2009 počítat s finanční pomocí ve výši 572,4 milionů EUR. Tyto prostředky jsou určeny především na podporu právního státu, ekonomický a sociální rozvoj a přípravu takových zákonů, které odpovídají normám EU. V období 2000 − 2006 byly prostředky EU určené pro Srbsko poskytovány prostřednictvím programu CARDS.

Čtvrtým a posledním cílem je **zlepšit kvalitu a rozšířit kapacitu služeb sátu**. Jde o zlepšení procesních postupů, zjednodušení a ucelenou prezentaci nabídky služeb, které mohou firmy očekávat od státu, zajištění odpovídající personální kapacity a nastavení Strategie tak, aby bylo možné sledovat kvalitu poskytovaných služeb. Toho má být dosaženo prostřednictvím spolupráce s podnikatelskou veřejností, jednotnou nabídkou služeb a institucionálním zabezpečením a prací se Strategií.

Strategie vznikla a zároveň bude naplňována v úzké spolupráci a komunikaci s podnikatelskou veřejností. Cílovým stavem je partnerský vztah s podnikatelskou veřejností a účinná zpětná vazba. Na podporu partnerství bude MPO ve spolupráci s agenturou CzechTrade a podnikatelskými reprezentacemi organizovat „kulaté stoly“, semináře, setkání se zájemci o export a působení na srbském trhu. Běžný styk bude usnadněn pomocí teritoriálního manažera na MPO, Zelené linky pro export a portálu Businessinfo.cz. MPO bude spolupracovat i na přípravě podnikatelských misí do/z Srbska.

Nezbytným předpokladem kvalitní a účinné asistence pro firmy v Srbsku a budování žádoucích synergií je spolupráce všech zainteresovaných orgánů státní správy a státních institucí na podporu hospodářských zájmů a jejich jednotná nabídka služeb. Cílovým stavem je koordinované působení subjektů, snadná orientace ve službách státu a plánování a vyhodnocování aktivit. Každá ze zainteresovaných institucí, tj. MPO, MZV, OEÚ ZÚ Bělehrad, ZK CzechTrade, centrála CzechTrade, Česká centra, EGAP a ČEB, má vymezený

okruh působnosti, přičemž v praxi musí být jejich činnost organizována tak, aby se násobil účinek poskytovaných služeb a nedocházelo k duplicitám. Důležité je vytvořit efektivní systém dělby práce, zdokonalit sdílení informací a hospodárně využívat svěřených prostředků k plnění cílů Strategie. Systém by měl být nastaven tak, aby podnikatelské subjekty znaly odpověď na otázku, ke komu směřovat své dotazy a žádosti o podporu v souladu s podnikatelskými záměry a potřebami.

V rámci institucionálního zabezpečení a práce se Strategií bude plnění Strategie průběžně vyhodnocováno, a to vždy v závěru měsíce ledna za uplynulý kalendářní rok (poprvé v únoru 2009). Dílčí hodnocení bude prováděno v měsíci srpnu. Na základě vývoje bude Strategie ve spolupráci s podnikatelskou přejností dále rozpracována a aktualizována.

5.4.4. Uplatnění českých firem v Srbsku

Čeští podnikatelé postupně, ve stále větší míře, objevují možnosti srbského trhu a podstatně zintenzivňují na tomto trhu své aktivity. Srbsko se tak stává pro české podnikatele znovu nalezeným, zajímavým trhem. Samozřejmě také trhem perspektivním. Jeho atraktivita roste s pokračujícími ekonomickými reformami i sílící orientací Srbska na západní demokratické struktury. Podnikatelská sféra ČR má oproti ostatním evropským státům komparativní výhodu v detailní a praktické znalosti přechodu ekonomiky k tržnímu hospodářství a v tom, že „umíme se srbským trhem jednat a pohybovat se na něm.“[109] Základní podmínky podnikání se přibližují standardu, podnikatelské prostředí je mapovatelné a postupně se zlepšuje. Při zachování základních pravidel obchodní obezřetnosti není místní trh nijak zvlášť problematický a nepřátelský. Jak konstatuje Ministerstvo zahraničních věcí ČR, je pro vstup českých firem na srbský trh ten pravý čas.[110]

Na listopadovém jednání Smíšené komise byl oboustranně vyjádřen zájem o aktivnější rozvoj bilaterálních ekonomických vztahů. Srbská strana by ocenila pomoc při vypracování a uskutečňování Národního plánu integrace Republiky Srbsko pro rok 2009. Byl také zdůrazněn význam pokračování spolupráce vzájemného poskytování pomoci ve všech regionálních institucích a organizacích, které posilují dobré jméno obou zemí a napomáhají integračním procesům v Evropě. Bylo identifikováno několik oblastí, od kterých se očekává dosažení bilaterální spolupráce v následujícím období: rozvoj spolupráce malých a středních podniků, transfer technologií, zvětšení objemu investic, rozšíření stávajících způsobů spolupráce (dlouhodobé výrobní kooperace a podobně) s cílem společného vstupu na trhy třetích zemí.

[109] Rozhovor s doc. Ing. Juditou Šťouračovou, CSc.
[110] http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={72D98C1B-4DC7-44F0-8DB9-1F28D61516E4}.

Obě strany vyjádřily zájem o intenzivnější zapojení českých firem do procesu obnovy srbského hospodářství, zejména v oblasti energetiky a odpovídajících technologických celků, dopravní infrastruktury a ostatních oblastech.[111]

V rámci českého předsednictví v Radě EU bude v březnu 2009 v Mariánských Lázních organizováno setkání všech ministrů **regionální politiky** členských zemí EU. Se zřetelem na význam procesu EU integrace pro Srbsko vyjádřila na zasedání Pracovní skupiny pro obchod, cestovní ruch, regionální rozvoj a rozvoj malých a středních podnikyů srbská strana velký zájem účastnit se tohoto setkání jako pozorovatel. Bylo dohodnuto, že se sektor pro regionální politiku Ministerstva pro místní rozvoj ČR vynasnaží umožnit účast i dvou kolegů z Ministerstva ekonomiky a regionálního rozvoje na tomto setkání.[112] Vzhledem k významu zákona o regionálním rozvoji, který připravuje Republika Srbsko, bude text návrhu zákona o regionálním rozvoji zaslán do České republiky k vyjádření. Na jednání Pracovní skupiny byla navržena i možnost organizovat společné setkání s relevantními partnery z české strany, kde by tento zákon byl prodiskutován v kontextu EU integrace.

Dlouhodobé možnosti existují **v oblasti dodávek investičních celků**, vzhledem k tomu, že část podniků rozvíjí nové výrobní programy a investuje do nových technologií a poptává proto moderní zařízení ze zahraničí. V rámci podpory investic bude v Praze na počátku roku 2009 organizován Work Shop, na kterém zástupci srbské strany představí českým podnikatelským subjektům možnosti pro investování v Srbsku. Česká strana také vyjádřila zájem o projekty obnovy srbského hospodářství, financované z fondu IPA.[113]

Česká strana na jednání Smíšené komise potvrdila zájem o spolupráci **v oblasti energetiky**. Jedná se především o možnou spolupráci na projektech dostavby tepelné elektrárny Kolubara B (2 x 350 MW) a dodávce energetického bloku v elektrárně TENT B3 (700 MW). Česká strana je také zainteresována na výstavbě teplárny a elektrárny v Zaječaru (20 + 20 MW). Existuje také velký zájem o využití uhelného dolu ŠTAVALJ, kde česká strana nabízí bohaté zkušenosti z oblasti podzemní exploatace hnědého uhlí a kde existuje zájem také o výstavbu energetického bloku (300 MW).[114] Obě strany odsouhlasily spolupráci v oblasti teplárenství v městě Zaječar, kde byl již vytvořen společný podnik

[111] Protokol sa drugog zasedanja Mešovitog komiteta za ekonomsku saradnju izmedju Republike Srbije i Češke republike, s. 3.
[112] Zapisnik sa Radne grupe za robnu razmenu, turizam, regionalni razvoj i razvoj malih i srednjih preduzeča, s. 2.
[113] Protokol sa drugog zasedanja Mešovitog komiteta za ekonomsku saradnju izmedju Republike Srbije i Češke republike, s. 4.
[114] Protokol sa drugog zasedanja Mešovitog komiteta za ekonomsku saradnju izmedju Republike Srbije i Češke republike, s. 4.

Moravia Energo, a.s. a město Zaječar. Tento projekt však vyžaduje dodávku uhlí z místních dolů Lubicca a SOKO, které jsou součástí státní společnosti JP PEU Resavica. Česká strana (CDT) projevila zájem podílet se na rozvoji dolů SOKO a Lubbica tak, aby vytvořily potřebnou palivovou základnu pro teplárnu s výkonem 40 MW.[115]
Spolupráce běží i na projektu výstavby energeticko-uhelného komplexu Stavalj – Sjenica. Česká vláda v rámci rozvojové spolupráce poskytla prostředky 100 000,- € pro technické studie výstavby dolu a elektrárny. Společnost CDT vypracovala studii proveditelnosti, která potvrdila dostatečné reservy uhlí pro rozšíření dolu Stavalj s dodávkou uhlí po dobu nejméně 40 let pro elektrárnu s výkonem 300 MW.
Spolupráce se očekává i při restrukturalizaci státního podniku JP PEU s využitím zkušeností konsorcia CDT s restrukturalizací hlubinné těžby v ČR. Česká vláda doposud vložila do procesu restrukturalizace celkem 2 500 000 €. Spolupráce si klade za cíl i nalezení optimálních možností a způsobů pro využití spolufinancování z prostředků EU.
Na jednání Smíšené komise vyjádřila česká strana (konsorcium firem Rosiva Šumperk, s.r. o. a Dotec International, s.r. o. Kolín) zájem o spolupráci při modernizaci tepláren ve městech do 50 000 obyvatel, s prioritním zaměřením na změnu z fosilních paliv na biomasu.

V oblasti dopravní infrastruktury byla na jednání Smíšené komise potvrzena zainteresovanost na intenzivní spolupráci mezi Srbskem a Českou republikou, především na projektech, které mají největší prioritu Vlády Republiky Srbsko. Česká strana vyjádřila ochotu ke spolupráci i na ostatních projektech, např. v oblasti městské dopravy.[116] Zástupci Pracovní skupiny pro dopravní infrastrukturu opakovaně potvrdili oboustranný zájem na spolupráci při modernizaci a rekonstrukci železničních tratí v Republice Srbsko podle priorit, které určují Železnice Srbska a Ministerstvo infrastruktury a které bude úvěrovat a realizovat Konsorcium českých firem (OHL ŽS, EŽ, AŽD Praha, Inekon, ČEB, EGAP). Na tyto projekty je Republika Srbsko ochotna přijmout úvěr České Exportní Banky v souladu se svým vnitřním právním řádem.[117] Vláda Republiky Srbsko rozhodla, že bude do roku 2012 investovat do modernizace infrastruktury Koridoru X. prostředky ve výši 1,1 miliardy EUR, přičemž navrhla následující tratě na Koridoru X.:

[115] Zapisnik sa Radne grupe za energetiku, s. 1.
[116] Protokol sa drugog zasedanja Mešovitog komiteta za ekonomsku saradnju izmedju Republike Srbije i Češke republike, s. 5.
[117] Zapisnik sa Radne grupe za saobračaj, s. 1.

- Beograd/Resnik/Mladenovac/Kovačevac
- Niš/Preševo/makedonská hranice
- Rakovica/Jajinci/Mala Krsna/ Velika Plana

Česká exportní banka má zájem připravit nabídku úvěrové linky, která bude přibližně odpovídat podmínkám nabízeným EIB nebo EBRD. Jedná se o hodnotu cca 300 milionů EUR. Na jednání Pracovní skupiny pro dopravní infrastrukturu konstatovaly obě strany, že se bude postupovat tak (v závislosti na rozhodnutí ČEB a konkrétních podmínek financování), že se z navrženého finančního rámce může financovat kromě rekonstrukce a modernizace infrastrukturních kapacit i zpracování technické dokumentace (tzv. „design & build“).[118]

Perspektivní je také **oblast ochrany životního prostředí**, neboť potřebné technologie se v Srbsku prakticky nevyrábí. V této oblasti již Česká republika se Srbskem spolupracuje, oblasti a formy vzájemné spolupráce jsou stanoveny *Memorandem o spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí mezi Ministerstvem životního prostředí České republiky a Ministerstvem vědy a ochrany životního prostředí Republiky Srbsko*, podepsaným v roce 2006. Zvláštní význam a přínos pro celkovou spolupráci má realizace environmentálních projektů v rámci zahraniční rozvojové spolupráce České republiky, které jsou úspěšně implementovány na místní úrovni. Na jednání Pracovní skupiny pro ochranu životního prostředí předala srbská strana dva návrhy projektů a jeden projektový záměr. S ohledem na termín předkládání nových projektů je dostatek času na podání dalších návrhů české straně, a to v souladu s CSP (Country Strategy Paper) pro Republiku Srbsko. Obě strany projednaly srbský návrh na budoucí spolupráci mezi oběma ministerstvy v těchto prioritních oblastech: odpadové hospodářství, fungování Státního fondu životního prostředí, změna klimatu, inspekce životního prostředí, SEA a IPPC. Spolupráce by se realizovala prostřednictvím pracovních návštěv, seminářů a konzultací. Obě strany též projevily zájem o realizaci společných aktivit formou využití předvstupních fondů EU – IPA (twining, TAIEX, atd.).[119] Vzhledem k předsednictví České republiky v Radě EU a s tím spojeným omezením kapacit Ministerstva životního prostředí ČR jsou veškeré společné aktivity směřovány zejména na druhé pololetí r. 2009.

Příležitostí je i **oblast textilního průmyslu**, ta se však potýká s nekalými praktikami zejména čínské a turecké konkurence.

[118] Zapisnik sa Radne grupe za saobračaj, s. 2.
[119] Zapisnik sa Radne grupe za zaštitu životne sredine, s. 2.

V oblasti zemědělství byly na jednání Pracovní skupiny pro zemědělství identifikovány tyto oblasti možné spolupráce – veterinářství (edukace a pomoc v oblasti vypracování postupu vytvoření zón/kompartmentalizace terénů v souvislosti s touto oblastí, rozvoji procedur pro vypracování programu ke zdokonalení strukturních charakteristik zařízení masného průmyslu, výroby mléka a vedlejších jatečních výrobků (kategorizace objektů); rozvoj a uplatnění Národního plánování a monitoringu potravin živočišného původu a zřízení národní struktury Soustavy rychlého informování a poplachu /Rapid Alert System/, vypracování Certifikátů a harmonizace podmínek pro dovoz, vývoz a přepravu zboží, které je pod veterinárně-sanitární kontrolou), péče o rostliny (založení fytorejstříku, monitoring v oblasti brambor, certifikace osiva a sazenic, monitoring residuí prostředků pro ochranu rostlin v potravinách a krmivech rostlinného původu, zkušenosti s plánováním a realizací Národního monitoringu) a lesnictví (edukace a vybudování kapacit na všech úrovních lesnictví a myslivectví, spolupráce v oblasti ochrany lesů, lesních sazenic a osiva, spolupráce v oblasti myslivectví, posilování kapacit v lesnictví v kontextu přibližování Srbska EU, implementace Národního programu lesnictví, zájem lesnického úseku o hospodaření s lesními chráněnými přírodními oblastmi, zejména prostřednictvím zřízení a hospodaření sítí NATURA 2000 v lesnictví).[120]

5.5. Shrnutí

Politický vývoj v Jugoslávii v 90. letech a vojenské konflikty spojené s rozpadem Jugoslávie vedly k její mezinárodně-politické a ekonomické izolaci, která skončila až s pádem Miloševićova režimu a následné snaze evropských zemí, včetně České republiky, pomoci Srbsku a Černé hoře v přechodu k modernímu demokratickému státu s tržní ekonomikou.

Mezinárodně je dnes Republika Srbsko jako nástupnický stát soustátí Srbsko a Černá hora platným aktérem mezinárodních vztahů, směřujícím ke členství v Evropské unii. Zároveň v Srbsku probíhá proces transformace ekonomiky směrem k fungujícímu tržnímu hospodářství. Po dlouhém období stagnace v posledních 20 letech učinilo Srbsko významný pokrok, zejména díky hospodářské politice orientované na makroekonomickou stabilitu, restrukturalizaci a privatizaci.[121]

Ekonomická výměna mezi Českou republikou a Srbskem neustále roste. Srbsko patří mezi prioritní země v rámci Exportní strategie ČR na období 2006 – 2010, ale také mezi

[120] Zapisnik sa Radne grupe za poljoprivredu, s. 2.
[121] *Strategie prosazování obchodně ekonomických zájmů České republiky v Republice Srbsko*, s. 3.

prioritní země v rámci rozvojové spolupráce ČR (Srbsko je jedním z největších příjemců rozvojové pomoci České republiky). Cíle Strategie jsou: příznivé prostředí pro další růst a rozvoj vývozu zboží, služeb a investic na srbský trh, více příležitostí pro české podnikatele, poskytovat účinnou podporu na srbském trhu a zlepšit kvalitu a rozšířit kapacitu služeb sátu.

Čeští podnikatelé postupně, ve stále větší míře, objevují možnosti srbského trhu a podstatně zintenzivňují na tomto trhu své aktivity. Srbsko se stává pro české podnikatele znovu nalezeným, zajímavým a perspektivním trhem. Jeho atraktivita roste s pokračujícími ekonomickými reformami i sílící orientací Srbska na západní demokratické struktury. Podnikatelská sféra ČR má oproti ostatním evropským státům komparativní výhodu v detailní a praktické znalosti přechodu ekonomiky k tržnímu hospodářství. Základní podmínky podnikání se přibližují standardu, podnikatelské prostředí je mapovatelné a postupně se zlepšuje. Při zachování základních pravidel obchodní obezřetnosti není místní trh nijak zvlášť problematický a nepřátelský. Příležitosti pro uplatnění českých firem jsou zejména v oblasti dodávek investičních celků, v oblasti regionální politiky, energetiky, dopravní infrastruktury, ochrany životního prostředí a zemědělství.

6. Závěr

Svou bakalářskou práci jsem věnovala vztahům Česka a Srbska, a to od počátků jejich novodobé historie, tj. od vzniku samostatných států po 1. světové válce. Je ale samozřejmé, že vztahy těchto dvou zemí jsou mnohem starší. V oblasti mezinárodní politiky dosáhly svého vrcholu v období mezi světovými válkami, a to v podobě Malé dohody. V první části své práce jsem se snažila poukázat na politické, ale i ekonomické aspekty této spolupráce.

Vztahy mezi Českem a Srbskem ale neskončily se zánikem Malé dohody. V duchu společné socialistické budoucnosti pokračovaly i za minulého režimu a v duchu pomoci slabším v transformaci a demokratizaci pokračovaly i po pádu Miloševićova režimu.
V současné době se pomalu Srbsko mění z příjemce naší pomoci v našeho obchodního partnera v souvislosti s ekonomickým vývojem Srbska v posledních letech a zejména s jeho směřováním ke členství v Evropské unii. Srbsko se pro české podnikatele stává atraktivním trhem, a to hlavně díky potřebné hospodářské reformě a s tím spojenými investičními zakázkami v oblasti energetiky, infrastruktury, zemědělství apod. Dle slov doc. Ing. Judity Šťouračové, CSc.: „Dobrou vlnu jsme už chytili, teď jde o to ji udržet a neztrácet.“[122]

[122] Rozhovor s doc. Ing. Juditou Šťouračovou, CSc.

7. Zdroje

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: *Strategie prosazování obchodně-ekonomických zájmů České republiky v Srbsku*,
In: http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/srbsko/strategie-prosazovani-zajmu-cr-srbsko/1000798/46205/.

Rozhovor s doc. Ing. Juditou Šťouračovou, CSc.

Sládek, Zdeněk: *Malá dohoda 1919-1938*, Karolinum, Praha 2000, ISBN: 80-7184-820-4.

Hodža, Milan: *Federácia v strednej Európe a iné štúdie*, Kalligram, Bratislava 1997, ISBN - 80-7149-161-6.

Osnova cvičení z předmětu Obecné dějiny novověku IIb), Ústav světových dějin Filosofické fakulty University Karlovy v Praze, In: http://usd.ff.cuni.cz/sylaby/tumis-odn2b-cviceni.php.

Www.cizinci.cz.

Www stránky Velvyslanectví ČR v Bělehradě - http://www.mzv.cz/wwwo/default.asp?idj=1&amb=15.

Protokol sa drugog zasedanja Mešovitog komiteta za ekonomsku saradnju izmedju Republike Srbije i Češke republike.

Informace MZV o jednotlivých zemích - http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={72D98C1B-4DC7-44F0-8DB9-1F28D61516E4}.

Zpráva Mezinárodního měnového fondu o ekonomické situaci v Srbsku - http://www.imf.org/external/np/ms/2008/092408.htm.

Www stránky srbského ministerstva zemědělství - http://www.minpolj.sr.gov.yu.

Www stránky srbského ministerstva těžby a energetiky - http://www.mem.sr.gov.yu.

Ministerstvo průmyslu a obchodu a Český statistický úřad: *Zahraniční obchod České republiky*, In: http://www.mpo.cz/dokument51690.html.

Protokol sa drugog zasedanja Mešovitog komiteta za ekonomsku saradnju izmedju Republike Srbije i Češke republike.

Zapisnik sa Radne grupe za robnu razmenu, turizam, regionalni razvoj i razvoj malih i srednjih preduzeča.

Zapisnik sa Radne grupe za energetiku.

Zapisnik sa Radne grupe za saobračaj.

Zapisnik sa Radne grupe za zaštitu životne sredine.

Zapisnik sa Radne grupe za poljoprivredu.